

Nordiske Studierejser i Middelalderen.

Nordboerne ved Universitetet i Paris fra det 13. Aarhundredes
Begyndelse til det 15. Aarhundredes Midte.

Af

Ellen Jørgensen.

I.

„Paris sans pair“ hed det i det 13. Aarhundrede og længe efter i det gamle Frankrig, en Hyldest til den skønne og livlige Stad ved den brede Flod med Seine-øen, hvor den gamle Bys Kirker og Huse trængte sig tæt om Notre-Dame — med Store-Bro, der førte over til højre Flodbred, til den ny Stad, Handelslivets Centrum, — med Lille-Bro over til venstre Bred, hvor Quartier Latin begyndte at rejse sig, da Skolarerne snart efter Aar 1200 vandrede ud fra de snævre Gader paa Øen og fæstede Bo paa Højderne, hvor Sainte-Geneviève Abbedi hidtil havde ligget i landlig Fred sammen med Saint-Victor i Øst og Saint-Germain-des-Prés i Vest nede ved Floden.

„Paris sans pair“ sang Franskmændene; mageløse Paris lød det i sirlige Ord og lærde Lignelser fra de fremmede, f. Ex. fra Bartholomæus Anglicus, der sammenligner det 13. Aarhundredes Paris med Oldtidens Athen — som Athen fordem fostrede Vismænd og var al Lærdoms

Kilde, er Paris nu Visdoms Moder, der samler Ungdommen fra alle Verdens Egne, — og han priser Byens Rigdom, dens Flod og Luften, der er god for dem, der dyrker Filosofien, — dens skønne Enge og Bakkedrag, som giver de trætte Øjne Hvile efter Studierne¹⁾.

Glimtvis træder Studenternes Paris, det 13.—14. Aarhundredes Paris, frem for os i Universitetets forskellige Akter, i Prædikener fra den Tid, i Formularbøgernes Studenterbreve, i Samtidens Krøniker²⁾: Vicus straminum, hvor de filosofiske Forelæsningssale laa, hvor Studenterne sad paa det straadækte Gulv eller slet og ret i Støvet, — Kirkerne S. Cosmas et Damianus, S. Julianus og S. Maturinus, i hvilke den engelske Nation hørte Messe, holdt Møder og havde Nationskisten staaende, — Værtshuset paa Hjørnet ved S. Julianus, „Maanen“ i Englændernes Gade, „Falken“ ved Lille-Bro, „Sankt-Hans Hoved“, „Hanen og Hønen“, „Engelen“, „de to Sværd“, „Guldskegget“, „Skibet“ og de mange andre Værtshuse, som Studenterne søgte.

Væbnede kom Skolarerne til Paris, thi Rejsen er ikke uden Farer, ofte lyder Klager over, at de paa Vejen har mistet Bøger og Penge, hvorfor de beder om Henstand

¹⁾ Paul Meyer: Paris sans pair. Bulletin de la société de l'histoire de Paris. 1883: 26—28. — Bartholomæus Anglicus: De proprietatibus rerum liber 15 cap. 57.

²⁾ Denifle et Chatelain: Chartularium universitatis Parisiensis. — Denifle et Chatelain: Auctarium chartularii universitatis Parisiensis. — Lecoy de la Marche: La chaire française au moyen âge spécialement au XIIIe siècle d'après les manuscrits contemporains. Paris 1868. — Hauréau: Notices et extraits de quelques manuscrits latins de la bibliothèque nationale. Paris 1890—93. — Haskins: The life of the medieval students as illustrated by their letters. American historical review III 203 (1898). — Haskins: The university of Paris in the sermons of the 13. century. American historical review X 1 ff. (1904).

for Betaling. De kommer flere i Følge langvejsfra, Landsmænd holder sammen i den fremmede By. Nationsinddelingen ved Pariseruniversitetet var fra Begyndelsen vokset frem af det naturlige Forhold, at Folk fra samme Land og Egne fandt hinanden, og bag de 4 store Grupper, den franske, den pikardiske, den normanniske og den engelske Nation, skimter man talrige mindre Grupper¹⁾.

Først gjaldt det om at finde en Bolig. Et Par Kammerater delte Bolig, flere samledes i Kollegier, som snart i stort Tal grundlagdes i Paris. Skønt Universitetet støttede Studenterne over for Borgerne i Staden og regulerede Lejen ved en Boligtaxation, maatte Livet let blive dyrt i Paris, hvor saa mange Mennesker strømmede sammen.

Blandt den akademiske Ungdom var der vel baade rige og fattige, men der var næppe ret mange, som ikke kendte noget til Savn, naar Pengene slap op, og Forsendelserne udeblev fra Hjemmet i det fjerne; saa var der al Brug for godt Humør og kammeratlig Hjælp. Der er en Studenterhistorie fra det 13. Aarhundredes Paris om tre Kammerater, som delte Værelse og tilsammen kun havde een Kappe, hvorfor een af dem efter Tur gik paa Forelæsning, iført det dyrebare Klædningsstykke, mens de to andre sad hjemme i Kamret²⁾. Historien kan nok ogsaa berettes fra andre Tider og Steder.

Lige saa ofte som man hører Lovprisning over det skønne Paris, ligesaa ofte lyder Klagen over den dyre Stad; hver Røst til sin Tid.

Her er en Students rimede Nødraab til sin Moder.

¹⁾ Chartularium universitatis Parisiensis II 405.

²⁾ Acta sanctorum. Mensis Aprilis I 279.

Indigeo, me pauperies premit anxia; nummi
desunt, esuriens aere crumena vacat.
Heu careo libris quia sumptus prodiga nostrum
hausit marsupium Parisiensis humus.

— — — — —

Me circumveniunt quam plurima debita, perstat
creditor, exigitur fenus, amicus abest.

— — — — —

— — — — Indue matrem,
esse stude mater, esse noverca nega;
subsidium præsta, redimas vadimonia, mater,
me refove, tristem letificare stude¹⁾.

— — — — —

Iblandt Brevformularerne er Skrivelsen fra en Student til Hjemmet med Begæring om Penge ikke den sjældneste, og kommer der Bebrejdelser tilbage, kan Skolaren efter Formularen bittert svare: „Qui remorantur domi, judicant de absentibus, prout volunt, et dum sedent super ollas carniæ in saturitate panem edentes, illorum nullatenus recordantur, qui fame, siti, frigore ac nuditate opprimuntur in scholasticis disciplinis“²⁾. Det lyder forskrækkeligt,

¹⁾ Bibl. Pal. Vind. Cod. 246 Bl. 68' (sæc. XIII): „Jeg lider Nød, kummerfuld Armod piner mig, Penge mangler jeg, den graadige Pung gemmer slet ingen Mønt. Ak, jeg savner Bøger, thi det dyre Paris har tømt vor Pengepung. — — Mangfoldig Gæld trykker mig, min Kreditor er haardnakket, Aagerrente kræves, Vennen er borte. — — Vis Dig som min Moder, vær min Moder og ikke min Stifmoder, kom mig til Hjælp, indløs mine pantsatte Ejendele, Moder; trøst mig, gør den bedrøvede glad“.

²⁾ „De, som er hjemme, dommer om de fraværende, som de vil, og mens de sidder ved Kødgryderne og æder deres Brød, til de er mætte (II Mosebog 16. 3), mindes de slet ikke dem, som under Studierne lider Sult og Tørst og Kulde og mangler Klæder“.

men Modtagerne har vel læst et saadant Brev med tilbørlig Ro og Kritik.

Skolarerne var ikke de bedste Økonomer; den engelske Nation som Corpus aabenbarer sig i alt Fald som en yderst slet Husholder, der letsindigt sætter sine Midler over Styr og altid er i Pengeød.

Ungdommen levede i Nuet — i Lystighed, Sværmeri og Lidenskab; Vagantviserne vidner derom. Prædikenerne fra det 13. Aarhundredes Paris vidner ogsaa paa deres Vis; der er i dem megen Tale om Skolarer, som spilder deres Tid i Kroerne, hvor de drikker Vin og bygger Luftkasteller („castella in Hispania“), — om Optog og Dans gennem Gaderne med Blomster og Fakler ved Dag og ved Nat, — om Indbrud, Vold og Drab. Facultetsbeslutninger og kirkelige Dekreter fører samme Tale; og Krønikerne beretter, at Studenterne var et letbevægeligt Folkefærd. Man kan hos Matthæus Parisiensis læse Fortællingen om Pariserstudenterne, der en Foraarsdag i 1229 vandrer ud til St. Marcel for at tumle sig i det fri, de drikker Vin i en Kro derude, og Vinen behåger dem, men om Prisen opstaar Strid mellem Værten og Studenterne, hvorefter megen Fortræd kom¹⁾.

Dog var der andre Ting, som kunde sætte Uro blandt Skolarerne, end Prisen paa Vinen i St. Marcel; der var Brydningen mellem den konservative og radikale Anskuelse i Filosofien og Theologien²⁾, der var Dominikanernes og Franciskanernes tidligste Prædiken, der greb de studerende stærkt, som vi erfarer af Ordernes ældste Historie³⁾. Omslaget fra Sorgløshed til Alvor kom brat.

¹⁾ Matth. Parisiensis: *Chronica majora* ed. Luard III 166.

²⁾ Pierre Mandonnet: *Siger de Brabant et l'Averroïsme latin au XIIe siècle*. Fribourg (Suisse) 1899.

³⁾ *Chartularium universitatis Parisiensis* I 106, 108. — *Monumenta franciscana* ed. Brewer I 24.

Herhen hører en Beretning, der forekommer som opbyggeligt Exempel i en af det 13. Aarhundredes Prædikener, en Beretning, som giver os et lille Billede af hine Tiders Quartier Latin. En Student sidder ved sit Vindu og hører Sang nede fra Gaden:

Li tens s'en veit
Et je n'ei riens fait;
Li tens revient
Et je ne fais rien.

Den lille Sang tilskyndede Studenten til at blive Munk, fortæller Prædikanten ¹⁾).

Om det stille Liv ved Bogen hører vi af gode Grunde ikke saa meget, selvom Studieplan og Examensordning er velkendt gennem Universitetets Akter; i Prædikenerne tugtes den lystige Student ofte nok, mens Skolaren, der ved Aftenstid gaar langs Seinen og tænker over sin Læsning, kun forekommer som et enligt lysende Exempel; i Brevformularerne præsenterer naturligvis den overmaade flittige Student sig for de hjemlige Myndigheder: „Scolas commaneo frequenter, omni die ad minus tres lectiones mihi utiles a magistro et sociis audiendo, et spero dum ad partes natales rediero quod tantum profecerim quod non solum meos coetaneos sed eciam quosdam meos magistros in facultate scholastica valeam superare“ ²⁾).

Det kunde være svært at rive sig løs og vende hjem; atter og atter lyder Anmodning om Forlængelse af Stu-

¹⁾ Hauréau: Notices et extraits III 341.

²⁾ „Skolerne besøger jeg hyppigt, idet jeg hver Dag hører i det mindste 3 nyttige Forelæsninger af Magistren og Kammeraterne, og jeg haaber, naar jeg vender hjem til mit Fædreland, at være naaet saa vidt, at jeg ikke blot kan overstraale mine jævnaldrende, men ogsaa somme af mine Lærere i Skolelærdom“.

dietiden. „In castris Palladis disposui longiori spatio militare“¹⁾ hedder det i Brevformularerne, hvad enten Meningen er, at Pallas' Krigsmand er optagen af Lærergerning i det filosofiske Facultet eller i et af de højere Faculteter og saaledes holdes tilbage i Universitetsstaden gennem en Aarrække, eller Pallas' Lejr er et smukt akademisk Udtryk for „Maanen“, „Engelen“ og „Hanen og Hønen“. Men kom Pariserfarerne omsider tilbage til deres Land, lød Lovprisningen for de undrende Hjemmesiddere i Alvor og Skæmt: „Parisius sine pari“.

II.

Iblandt den Ungdom, der fra hele „orbis Latinus“ drog til Paris, var ogsaa Norden repræsenteret.

Allerede i det 12. Aarhundrede gik enkelte Studierejser fra Danmark og Norge til Paris; det var den Gang Lærerne endnu holdt fri Skoler paa Seineøen, før Universitetets tidligste Organisation ved Lærernes Sammenlutning til Corporation, — det var paa en Tid, da Sainte-Genevièves og Saint-Victors Klosterskoler havde stort Ry, der kaldte Disciple hid fra mange Lande.

Vel er det ikke muligt med Sikkerhed at nævne den første nordiske Pariserskolar, men det synes, som Nordboerne har fulgt med den Strøm, der i det 12. Aarhundrede gik over Rhinen til de berømte franske Lærere. De gamle Domskoler og Klosterskoler paa tysk Grund forfaldt, da unge Mænd, som havde Slægt og Rigdom og kunde gøre sig Haab om en Løbebane, søgte højere Uddannelse udenfor Hjemlandet. Bruno II, Ærkebiskop af Köln, har i Begyndelsen af det 12. Aarhundrede studeret

¹⁾ „Jeg har besluttet at tjene længere i Pallas' Lejr“.

i Frankrig; Adalbert, Ærkebiskop af Mainz, fik Undervisning i Mainz og Hildesheim, men drog siden til Rheims, Paris og Montpellier; Eberhard, Ærkebisp af Salzburg, hentede sin første Lærdom i Bamberg; senere fuldendte han sin Uddannelse i Frankrig; i Frankrig studerede Ærkebiskop Hillinus af Trier og vistnok ogsaa Rainald af Dassel; Otto af Freising har hentet Lærdom i Paris ligesom tre Prælater fra det 12. Aarhundredes Slutning, Konrad af Wittelsbach, Ærkebiskop af Mainz, Henrik af Brüssel, der førte Bispestav i Lübeck, og Magdeburgs Ærkebiskop Ludolf af Kroppenstedt. Om dem alle gælder det, at vi oftest kun ved den ene Ting, at de har gæstet de franske Skoler, mens Tidspunktet, Studieaarenes Tal, Studieaarenes Oplevelser er ukendte¹⁾. Dette er værdt at mindes, naar vi tænker paa Absalon, Peder Sunesøn, Valdemar af Slesvig, Andreas Sunesøn, Biskop Gunner af Viborg, Norges Ærkebiskop Erik og Biskop Thore af Hamar, om hvis Ungdomsrejser vi ved saa lidt. Al vor Viden stammer fra en kort Bemærkning i Abbed Vilhelms Levned, nogle Linjer i Gunners Levned, Omtale af danske studerende i Breve fra Abbed Stephan af Sainte-Geneviève, et Par Optegnelser i Sainte-Genevièves og Saint-Victors Nekrologier.

¹⁾ Wattenbach: Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter⁵ II 8—10 — B. Groche: Beiträge zur Geschichte einer Renaissancebewegung bei deutschen Schriftstellern im 12. Jahrhundert. Halle 1909. — A. Hofmeister: Studien über Otto v. Freising. Neues Archiv XXXVII 124 ff.

Det er velkendt, at Ærkebiskop Eskil studerede i Hildesheim. Naar man nu ser, at Hildesheimskolens Disciple, Adalbert af Mainz og Rainald af Dassel, søgte videre ud, forekommer det troligt, at Eskil, som senere i Livet var saa nær knyttet til Frankrig, allerede i sin Ungdom har studeret i dette Land.

Nordboerne synes ganske særligt at have knyttet sig til de to Abbedier Sainte-Geneviève og Saint-Victor¹⁾, et Forhold, som vist vilde træde tydeligere frem, om vi havde Dødebøgerne fra det 12. Aarhundrede, som nu er tabte og kun delvis erstattes af Nekrologier fra det 13. og 14. Aarhundrede. Muligen vilde ogsaa en Gennemgang af de to Klosters Cartularier bringe ny Efterretninger²⁾.

For det 12. Aarhundredes Vedkommende vil Efterretningerne dog altid blive meget spredte; det er harmeligt

¹⁾ L. Daae: Om Historieskriveren „Theodricus monachus“. Norsk historisk Tidsskrift 3. R. III. 404 ff. Der kan være Tvivl om Ærkebiskop Thore Is Ophold i Saint-Victor, thi han kaldes i Nekrologiet kun „frater noster“, ikke som Thore af Hamar og Ærkebiskop Erik „canonicus noster“. — Ellen Jørgensen: Fremmed Indflydelse under den danske Kirkes tidligste Udvikling 10. — Edv. Bull: Viktorinerne og Norge. To Breve fra det 12. Aarhundrede. Norsk hist. Tidsskrift, 4. R. VI. 17. — G. Reiss: Musikken ved den middelalderlige Olavsdyrkelse i Norden. Skrifter utgit av Videnskapsselskapet i Kristiania. Hist. fil. Kl. 1911. — Dipl. Norv. VI. 16.

I Sainte-Geneviève havde man i det 13. Aarhundrede et Exemplar af Abbed Vilhelm af Danmarks Breve (Delisle: Cabinet des manuscrits II 515), Abbed Vilhelms Levned havde man baade i Sainte-Geneviève og Saint-Victor.

²⁾ A. Molinier har i Obituaires de la province de Sens I udgivet Sainte-Genevièves Nekrologium efter et Haandskrift fra det 13. Aarhundredes senere Aartier, men klager over Tabet af den ældre Dødebog: „L'un des premiers soins des chefs de la congrégation réformée au XII. siècle dut être de créer un obituaire, un livre des bienfaiteurs; ce premier registre serait des plus précieux pour l'histoire, mais il parait irrémédiablement perdu“ (l. c. 487).

Underligt nok findes nogle Fragmenter af denne ældre Dødebog i den Arnemagnæanske Samling; det er A. M. 88 8vo, „var liimet paa Ryggen af en bog“, skriver Arni Magnusson.

Om Dødebogen fra Saint-Victor se A. Molinier: Les obituaires français 169—170 og Les obituaires de la province de Sens I 532.

nok, fordi dette Aarhundrede i Sammenligning med Tiden fra Aar 1200 til 1450, der bliver denne Studies Omraade, har en egen Ungdomsglans over sig; der er i hin Tid Forskermød og historisk Sans, Glæde ved skøn Form og Trang til at tage store Opgaver op, mens de følgende Aarhundreder bliver alt mere aandsfattige og skolebundne.

Det gælder Frankrig, der førte an, saavel som de andre Lande, der hentede Lære fra Frankrig.

Den ældre Periode, i hvilken Forudsætningerne ligger for den bedste Udfoldelse i Middelalderens Danmark, er ofte behandlet, skønt Materialet er saa spinkelt; den yngre Periode har ikke draget Forskerne stærkt; men Arbejdet maa gøres, thi det fyldigere Kildestof, der i de senere Aar er offentliggjort, kræver Undersøgelse. Heller ikke tør de Perioder i vor Historie lades uænsede, der synes fattige og lidet ydende.

III.

Blandt det 13. Aarhundredes Nordboer vil man finde omtrent 75 danske, en Snes norske og næppe en Snes svenske, som bærer Magisternavnet. Saa mange har Breve, nekrologiske Optegnelser og andre Kilder overleveret; men dertil maa bemærkes, at det ofte hænder, at den akademiske Grad ikke nævnes, skønt Manden vitterlig har den; — Biskoppen kaldes aldrig Magister — fremdeles maa vi huske, at det Materiale, vi raader over, kun er en fattig Rest; Tallet paa Folk med akademisk Grad vilde vist væsentlig øges, om vort Materiale var rigere.

De fleste Magistre er Kanniker, nogle beklæder en højere Værdighed inden for Domkapitlerne som Provst,

Dekan, Ærkedegn, Scholasticus; eksempelvis kan nævnes Magister Ottar, Ærkepræst i Nidaros; Aarhus Ærkedegn Peder Aaby; Provsten ved Lunds Domkirke Magister Trugot Tygesøn og Upsalaprovsten Magister Andreas And¹⁾; en og anden fører Bispestav som Stenar af Skara, Henrik af Linköping, Bengt af Skara, Jakob Erlandsen, Jens Grand, Biskop Tyge af Aarhus og Biskop Oluf af Roskilde²⁾. Enkelte tjener Kongen i Egenskab af Kantsler som Magister Peder Ranesøn, Erik Plovpenningss Kantsler, Magister Niels Jyde, Erik Klippings Kantsler, og Magister Martinus, Roskilde Kannik og Kannik ved Notre-Dame i Paris, velkendt som Erik Menveds Sendemand i Rom under Processen med Jens Grand og som Forfatter af Skriftet *Modi significandi*, der endnu gemmes i udlandske Biblioteker — i Venedig og Neapel, Wien og Melk, Erfurt og Troyes³⁾.

¹⁾ Dipl. Norv. I 49, III 57. Norges Kongesagaer oversatte af Munch II 412. — Kirkehist. Saml. 4. R. IV 338. — Erslev: Testamenter 20, 31. Repertorium 573. Cod. Esromensis 259. — Dipl. Suec. I 512 ff.

²⁾ Dipl. Suec. I 228 ff. — Dipl. Suec. I 277 ff. — Dipl. Suec. II 181 ff. — Dipl. Suec. I 320. — Rep. 481. SRD VI 165. Rep. 554, 557. — SRD II 527, V 276. — SRD VI 372, II 175.

³⁾ Venedig. Valentinelli: Bibliotheca manuscripta ad s. Marci Venetiarum IV 136 Classis X cod. 186 og 187 (jfr. Schück: Bibliografiska och litteraturhistoriska anteckningar 121). Et Martinus de Dacia Haandskrift i Venedig omtales i Quétif et Echard: Scriptores ordinis prædicatorum I 736: „Venetiis ad S. Petri martyris Muriani inter codd. ms. Pl. XX; Martinus de Dacia ordinis Prædicatorum de modis significandi fol. membr. Pr. Cum cujuslibet artificis. Explicit: Et hæc Dei gratia [skal være: de grammatica] dicta sufficiant secundum magistrum Martinum de Dacia regione Amen.“

Neapel. Schück: Bibliografiska och litteraturhistoriska anteckningar 123—124.

Wien. Bibl. Pal. Vind. Cod. 273. Bl. 203—221 (Selvsyn).

Melk. Cat. codd. mss. in bibl. monast. Mellicensis I 262.

Magister Martinus har foruden sin Grad i det filosofiske Facultet Doktorgraden i det theologiske Facultet, det

Underbibliotekar Carl S. Petersen har gjort mig opmærksom paa dette Haandskrift.

Erfurt. Schück: Bibl. och litt. anteckningar 124. I fotografisk Reproduction paa det kgl. Bibliotek.

Troyes. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements, 4te Udg. II 821 Nr. 2006.

Værkets Begyndelsesord er med ubetydelige Varianter i forskellige Manuskripter disse:

„Cum cuiuslibet artificis principia essentialia sue artis primo et per se intersit considerare“.

Ofte er Værket uden Forfatternavn — eksempelvis i Wienermanuskriptet. I Haandskriftet fra Troyes kaldes Forfatteren Johannes de Dacia: „Expliciunt summule de modis significandi a magistro Joanne Daço compilate anno domini M^o CC^o nonagesimo septimo sabbato ante nativitatem Marie virginis in septembri. Fuit hic liber scriptus a Johanne de Lamonley in eadem villa“. I Erfurthaandskriftet Cod. Amplon. 281 4to hedder han Petrus de Dacia: „Expliciunt modi significandi Petri de Dacia grammatici egregii“ — „Petri“ skrevet paa Rasur.

Kommentarer til Værket findes i Melk og Venedig. Cat. codd. mss. in bibl. monast. Mellic. I 262. Valentinelli: Bibl. ms. ad s. Marci Venet. IV 137, Classis X cod. 188.

Martinus de Dacia super Priscianum var i Bordesholm i Følge Katalogen af 1488; Merzdorf: Bibliothekarische Unterhaltungen. Neue Sammlung 14.

Magister Martinus gav i 1302 til Notre-Dame i Paris 168 libræ Par. mod en aarlig Rente af 6 libræ for Livstid; efter hans Død skulde Pengene bruges til at fejre hans Aartid. Magister Martinus mindes i Dødebøgerne fra Notre-Dame, baade i den ældre, der var anlagt i det 13. Aarhundrede, og i den yngre fra 1529; i den ældre gøres Rede for den Sum, Magister Martinus har overdraget Kirken (A. Molinier: Les obituaires de la province de Sens I 173. Jfr. Guérard: Cartulaire de l'église Notre-Dame de Paris II 523), i den yngre hedder det under 9. August: „Obiit 1304, die dominica, Martinus Danès doctor in theologia concanonicus noster“ (Molinier: Les obituaires I 229). Hermed maa jævnføres Dødebogen fra Roskilde under 10. August: „Obiit Martinus magister in theologia canonicus Roskildensis et Parysiensis ubi ad Nostram Dominam est sepultus, cancellarius regis Dacie, anno domini 1304“. (SRD III 269).

samme gælder Roskildekanniken Magister Peder Arnfast, mens Magister Jakob Lange, siden Domprovst i Lund, nævnes som dr. decretorum¹⁾.

Om nogle af disse Folk ved man, at de har studeret i Paris, og det maa vel næsten forudsættes om dem alle, ja mange flere — maa vi tænke — drog til Paris for ligesom Jakob Lange „at finde Vidsoms Perle“; Tallet af dem, der kom til Universiteterne og opholdt sig der en Stund var i Middelalderen altid mange Gange større end Tallet af dem, der erhvervede Magistergraden²⁾.

Vidnesbyrd om, at Studierejser til Frankrig ikke var ganske sjældne, er Collegierne, der grundlagdes i Paris i det 13. Aarhundredes Slutning, Upsalahuset og Collegium Dacicum, maaske ogsaa Skarahuset³⁾ — og Stipendierne, der stiftedes for duelige Folk, som drog ud. Jakob Erlandsens Fundats fra 1253 bestemmer Underhold i Helligaandshuset i Roskilde for 12 Skolarer; naar to af disse Alumner viser sig skikkede til videre Uddannelse og sendes til Paris eller andetstedshen, skal Helligaandshuset i de to første Aar yde dem 2 Mark Sølv. Fra Aarhundredets senere Aartier er Odenseprien Hennikinus' og Odense Kapitlets Fundats til Fordel for de i Frankrig studerende Brødre⁴⁾ og en Gave fra Peder Arnfast, Dr. i Theologien og Kannik i Roskilde. Han skænkede de danske Studenter et Hus i den engelske Gade i Paris, Huset skulde lejes

¹⁾ Digard, Faucon et Thomas: Registres de Boniface VIII Nr. 3036. — Repertorium 496. — Ny kirkehist. Saml. III 383. — Denifle et Chatelain: Chartularium univ. Par. II 34—35, 48.

²⁾ Jfr. Fr. Paulsen i Historische Zeitschrift XLV 289 ff.

³⁾ Wrangel: Ett blad ur historien om Sveriges literära förbindelser med Frankrike. Samlaren 1898: 60. — Schück: Svenska Pariserstudier under medeltiden. Kyrkohistorisk Årsskrift 1900: 52.

⁴⁾ Rep. 221. — Rep. udat. 160. — SRD VII 224. — SRD VII 228.

ud, og Indtægterne fordeles mellem Skolarerne¹). Til samme Tid hører Ærkebiskop Jakob Israelsons Gave af visse Tiender til Upsalakirkens Skolarer i Paris, senere stadfæstet af udvalgt Ærkebiskop Johannes, og Magister Andreas Ands Donation. Magister Andreas And overdrog sit Hus i Paris in vico serpentis til Upsala Stifts studerende, og saaledes blev Upsalacollegiet til²). Vanskeligere er det at sige, hvorledes det forholder sig med Peder Arnfasts Hus, om de danske Skolarer nød Indtægterne af det, som den testamentariske Bestemmelse bød, eller det blev ordnet paa den Vis, at Skolarerne selv tog Bolig i Huset, saaledes at Peder Arnfasts Hus just blev Collegium Dacicum. De danske Skolarers Collegium laa i hvert Tilfælde i den engelske Gade, som et Dokument fra 1296 siger, og som det synes at fremgaa af computus bursarum fra det 14. Aarhundredes Begyndelse. Siden flyttede Collegiet til S. Genovefagade³). Hvis Peder Arnfasts Hus ikke er

¹) Officialis i Paris bevidner Peder Arnfasts Gave 1284. (Danske Magasin 4. R. I 302—304). — Til Peder Arnfast hentyder vel en Udtalelse i Paris 1384: „Messire Jehan dict que l'an 1275 un docteur du pays de Dace donna un hostel assis à Paris pour les escolliers du royaume de Dace à tiltre, et depuis en lieu dudit hostel les escolliers du royaume de Dace à tiltre de permutation et eschange ont eu un autre hostel assis emprès les Carmes“ (Chart. un. Par. I 536).

²) Professor Schück mener — næppe med Rette —, at Sorbonnes Statuter af 1274 har været Forbillede for Upsalacollegiets Statuter af 1291. Kyrkohistorisk Årsskrift 1900: 46.

³) Berty: Topographie Historique du vieux Paris VI 9 siger om den engelske Gade: on la trouve d'ailleurs mentionnée dans la seconde moitié du XIIIe siècle; un acte de 1296, du fonds de Saint-Benoît, énonce, sous le tiltre de Collège de Dace ou de Danemark 'une maison des escolliers de Suesse de la nation d'Allemagne' maison que les écoliers dirent alors 'posséder en fief'. Schück: Svenska Pariserstudier under medeltiden. Kyrkohistorisk Årsskrift 1900: 37. — Schück 38.

identisk med Collegiet, forekommer det mærkeligt, at det aldrig nævnes efter 1284, men maaske vil der falde klarere Lys over dette Forhold, naar Akterne vedrørende de sekulære Collegier i Paris bliver offentliggjorte i *Chartularium universitatis Parisiensis*.

Tredive Tusind Skolarer skal der have været i Paris i 1287, da Rabban Çauma paa en Sendefærd fra Perserkongen kom til Staden; Tallet er dog næppe mere at lide paa end de andre Tusindtal, der gives i middelalderlige Beretninger, tilmed er det her en Østerlænding, der fortæller¹⁾.

Da Pariseruniversitetet ikke kendte nogen Matrikel, er der intet Middel til blot tilnærmelsesvis at bestemme de studerendes Tal — saaledes heller ikke Nordboernes Tal. Spredte og tilfældige er enkelte Navne paa Pariser-skolarer fra Norden komne til os gennem Dokumenter og Noter i Dødebøger, gennem Beretninger af forskellig Art og gennem litterære Manuskripter²⁾.

¹⁾ Chart. un. Par. III Intr. XVII. — Om de opskruede Forestillinger om Universiteternes Størrelse i Middelalderen jfr. Luschin v. Ebengreuth: *Vorläufige Mitteilungen über die Geschichte deutscher Rechtshörer in Italien* 23—26. *Sitzungsberichte der Wiener-Akademie. Hist. phil. Cl. Bd. 127.*

²⁾ Chart. un. Par. I 231 (1252): „Mag. Rad[ulphus] Dacus.“ — Guérard: *Cartulaire de l'église Notre-Dame de Paris* I 188 (1263): „Mag. Nicholaus Dacus“; saaledes ogsaa Guérard: *Cartulaire* I 179 (1270). Denne Magister Nicolaus er vist identisk med Magister Nicolaus de Dacia fra St.-Geneviève Nekrologium og Magister Nicolaus Ruffus fra Ribe Dødebog. — Chart. un. Par. II 35 (1289): „Magister Jacobus de Dacia [in decretis]“; jfr. *ibid* 48. — Her og overalt, hvor intet „frater“ henfører Personen til Ordensfolkene, betyder „Dacia“ Danmark. — Dipl. Suec. I 244 (1225): „I. diaconus cappellanus tuus....qui diu Parisius scholasticis institit disciplinis“ — Dipl. Suec. I 725 (1278): „Scolaribus studentibus Parisius Magno cognato meo tres marcas argenti, Swenoni parvo duas marcas argenti, domino

Har vi ikke Tal paa Pariserklerkene, er det dog sikkert nok, at det var store Skarer, der samledes i Seinstaden, og at Brændpunktet for aandeligt Liv var her i det 13. Aarhundrede.

Nicolao Allonis filio marcam argenti, fratri Jarundo cognato meo duas marcas argenti." — Dipl. Suec. II 287—288 (1299): Hemingus canonicus ecclesie Upsalensis, Hermannus canonicus Lincopensis, Andreas dictus Calis.

St.-Geneviève Nekrologium 11. Maj: „Anniversarium magistri Nicholai de Dacia, canonici et officialis Parisiensis"; jfr. Ribe Nekrologium 10. Maj 1272: „Obiit magister Nicholaus Ruffus, canonicus Ripensis et Parisiensis officialis et canonicus". De andre danske Navne i franske Dødebøger — „Magister Johannes Dacus" (St.-Geneviève), „Magister Petrus Dacus" (St.-Geneviève), „Petrus de Danemarche" (St.-Germain-des-prés), „Magister Johannes Dacus" (St.-Victor) — kan ikke tidsfæstes.

Ejnar Smjørbaek i Paris. Munch: Norges Kongesagaer II 412. Munch: Det norske Folks Historie III 907, IV 140. — Brynulf af Skara i Paris. Vita s. Brynolphi ep. Scarensis. SRS III 2. 147.

Som „bonus compotista in villa Parisiensi" nævnes Petrus de Dacia dictus Philomena, Kannik i Roskilde. (Cod. Monac. lat. 11067, Cod. Monac. lat. 25005, Cod. Amplon. 368 4to. A. A. Bjørnbo: Cartographia Groenlandica 94. — H. Ts. 8. R. III. 253). Han hører det 13. Aarhundrede til og er Forfatter til en Regnebog og nogle astronomiske Smaaskrifter, der vandt vid Udbredelse. Man finder dem ofte i middelalderlige Manuskripter i Bibliotekerne — i Monte Cassino, Rom, Firenze og Milano, i Lyon og Rennes, i St. Gallen og Salzburg, i Bamberg, München, Leipzig og Erfurt, i London, Oxford og Cambridge, i Leiden og København.

Da Talen er om Petrus de Dacia, vil jeg henvise til et Brev i Cod. Berol. theol. lat. 8vo 109 Bl. 2, som Finke: Ungedruckte Dominikanerbrieft 26 gør opmærksom paa. Brevet er rettet til en „Petrus Dacus" og synes efter hvad Finke gengiver og oplyser ikke meget forstaaeligt. Adressaten benævnes hverken Magister eller Broder; Indholdet kunde maaske lede Tanken hen til Matematikeren Petrus de Dacia; Finke, som kender Brevet i sin Helhed, peger paa Dominikaneren Broder Petrus de Dacia, Gotlændingen, der skrev Vita Christinæ Stumbelensis. Det skal bemærkes, at Brevet findes i en Samling Dominikanerbreve fra det 13. Aarhundredes Slutning.

Med velberaad Hu sendte Dominicus allerede 1217 en Del af sine Fæller til Paris for at studere, prædike og grunde Kloster. Dominikanernes Prædiken vakte stærk Bevægelse blandt de studerende, mange traadte ind i Ordenen baade Magistre og Skolarer¹⁾. Det var Stifterens Plan, at Dominikanerne skulde være en studerende Orden, og, som naturligt var, blev Paris Centrum for Studieorganisationen. Dér virkede de bedste Folk som Lærere — ved Aarhundredets Midte var Albertus Magnus og Thomas Aquinas i Paris — derhen sendtes fra hver Ordensprovins 3 Brødre til Uddannelse²⁾. Frem og tilbage vandrer de paa de overordnedes Bud.

„Vi hjemkalder Broder Andreas fra Skolen i Paris og sender i hans Sted Broder Hemming, som er i Oxford. Fremdeles hjemkalder vi fra Skolen i Oxford Broder Nicholaus Swir og sender til samme Skole Broder Boyo, som er i Kølñ, og Broder Bero fra Vesteraas. Til Skolen i Kølñ sender vi Broder N. kaldet Porsæ i Stedet for Broder Boyo“. Saaledes hedder det i nogle Provinskapitelsbeslutninger fra Provinsen Dacia fra det 13. Aarhundredes Slutning³⁾.

¹⁾ Jordanus af Saxens Breve fra 1224 og 1226. Chart. un. Par. I 106, 108. — Vitæ fratrum. Monumenta ordinis fratrum prædicatorum historica ed. Reichert I 109 og oftere.

²⁾ Acta capitulorum generalium I. Monumenta ordinis fratrum prædicatorum historica ed. Reichert III. — Denifle: Die Constitutionen des Predigerordens vom Jahre 1228. Archiv für Litteratur- und Kirchengeschichte I 165.

Jfr. Dipl. Suecanum I 621 (1283): Biskop Henrik af Linköpings Testamente: „Item legamus tribus fratribus studentibus Parisius ordinis fratrum prædicatorum pro provincia Dacie 15 l. m. equaliter inter se diuidendas. Item duobus fratribus minoribus studentibus Parisius pro provincia Dacie 10 l. m. quas dividunt ex æquali“.

³⁾ Kirkehist. Saml. I 561.

Samme Billede af Klosterfolket paa Vandring til Ordensskolerne kaldes frem for os af den gotlandske Dominikaner Petrus de Dacia's Skrift: Vita Christinæ Stumbelensis. Broder Peder studerer i Dominikanerskolen i Köln. Gennem denne Stad drager Ordensbrødrene paa Vejen til og fra Studiet i Paris, som den Broder Karl, der giver Christina et Psalterium, han har med fra Paris; selv maa Broder Peder bryde op, da det bliver ham befalet at søge Lærdom ved den berømte Skole i Seinestaden; paa Vejen hjem fra Paris lægger han og hans Fælle, Broder Niels, Vejen om ad Köln. De stille Benediktineres Tid er ikke mere, de isolerede Studier bag Klostermure er forbi, en stærk Centralisation gør sig gældende i Ordensstudierne, thi de andre Ordner efterligner Dominikanerne.

At de store Ordensskoler lagdes i Paris, at Dominikanernes og Franciskanernes Teologer studerede og docerede i Seinestaden, gav ny Anseelse til Paris; med Ordensmændene drog tillige ny Stridsmænd ind i Kampen, som saa at sige aldrig stilnede af blandt den hidsige Ungdom; snart var det dogmatiske og filosofiske Spørgsmaal, der satte Sindene i Bevægelse, snart etiske Problemer, snart stod Striden om Rettigheder og Vinding.

Kun een af de mange Brydninger fra det 13. Aarhundredes Paris skal her omtales, Brydningen mellem de ortodoxe Aristotelikere og de af Averroes paavirkede Aristotelikere. Allerede Albertus Magnus havde vendt sig mod Averroismen, og i 1270 stod Thomas Aquinas forrest i Kampen paa ortodox Side, i 1277 fældede Bispen af Paris Dom over 219 Sætninger. Som Ophavsmænd til disse kætterske Meninger nævnes i ms. latin 4391 Bl. 68 i Bibliothèque Nationale Siger og Boetius. Af disse

er Siger identisk med Siger af Brabant, hvis Skrifter viser et radikalt filosofisk Standpunkt; hans Navn er velkendt fra Divina Commedia

„Sigieri,
che, leggendo nel vico degli strami,
sillogizò invidiosi veri“¹⁾.

Boetius formodes at være den samme som Boetius de Dacia, der har skrevet nogle Skrifter, i hvilke Anskuelser gøres gældende, som skal stemme overens med de forkætrede Meninger i de 219 Sætninger fra 1277. En indgaaende Analyse af Boetius de Dacia's Bøger vil dog være nødvendig for ret at prøve Forfatterens Stilling til den latinske Averroisme og fastslaa hans Identitet med ovennævnte Boetius. Det var vel værdt at undersøge, thi det ser ud, som her er en Mand af anden Art end de fleste Folk fra de nordiske Lande, der var nok saa stilfærdige — receptive derude og lidet produktive, naar de vendte hjem, — det synes ogsaa som Boetius' Skæbne blev en anden end det vanlige fredelige Liv i Domkirkens Skygge.

I et enkelt Haandskrift, ms. latin 16533 Bl. 60 i Bibliothèque Nationale, der giver Listen over Vildfarelserne fra 1277, hedder det: „Principalis assertor istorum articulorum fuit quidam clericus Boetius appellatus“, men oftere nævnes Siger og Boetius Side om Side. Nu beretter Ærkebiskoppen af Canterbury Broder Johannes Peckham i et Brev fra 1284, at de to første Mænd blandt Kætterne skal have endt deres Dage ynkeligt hinsides Alperne, skønt

¹⁾ Par. X 136—138: „hin Siger, som bragte for Dagen hist i Straagaden saa mangel Slutning og Sandhed, der for Had blev lagte“.

de ikke var fra de Egne¹⁾; hans Ord gælder aabenbart Siger og Boetius — Boetius de Dacia maaske. Om Sigers ulykkelige Skæbne taler Dante i dunkle Ord:

„in pensieri
gravi a morir gli parve venir tardo“²⁾.

og atter Forfatteren til Digtet Il fiore:

„Mastro Sighier non andò guari lieto.
A ghiado il fe' morire a gran dolore,
nella corte di Roma ad Orbivieto“³⁾.

Har Boetius delt Siger af Brabants Lod og fundet sin Død i den gamle Klipperede i Toskana?

¹⁾ Registrum epistolarum fratris Joannis Peckham ed. C. T. Martin III 842: „Nec eam [opinionem] credimus a religiosis personis, sed secularibus quibusdam duxisse originem cuius duo præcipui defensores vel forsitan inventores miserabiliter dicuntur conclusisse dies suos in partibus transalpinis, cum tamen non essent de illis partibus oriundi“.

²⁾ Par. X 134—135: „en Aand, som Granskning vakte til dybt at længes efter Livets Ende“.

³⁾ „Mester Siger havde ikke megen Lykke; jeg lod ham dø i stor Ynk (for Sværd) ved den romerske Kurie i Orvieto.“

Om Fortolkningen af Udtrykket „a ghiado“ har der staaet stor Strid blandt de romanske Filologer, men Striden har næppe megen Interesse her, hvor vi kun spejder efter Underretning om Boetius de Dacia. — Litteraturen er følgende: Hauréau: Un des hérétiques condamnés à Paris en 1277. Journal des savants 1886: 167. — Denifle et Chatelain: Chart. un. Par. I 543. — Schück: Svenska medeltidsförfattarna. Samlaren 1891: 164. — Mandonnet: Siger de Brabant et l'averroïsme latin au XIIIe siècle. 1899. — Dr. Knud Fabricius har venligt gjort mig opmærksom paa den ny og øgede Udgave af 1911. I denne Udgave er bl. a. et nyt Moment draget ind i Undersøgelsen om Sigers Endeligt, det er Martini continuatio Brabantina i Monum. Ger. Hist. Script. XXIV 263: „Qui Sygerus, natione Brabantinus, eo quod quasdam opiniones contra fidem tenuerat, Parisius subsistere non valens, Romanam curiam adiit ibique post parvum tempus a clerico suo quasi dementi perfossus periit“.

IV.

Med det 14. Aarhundrede begynder en Periode, der byder bedre Vilkaar for vor Undersøgelse, thi fra 1333 har vi liber procuratoris nationis Anglicane, der giver mangfoldige Oplysninger om nordiske Studenter. Allerede fra 1313 foreligger imidlertid et Dokument af nogen Interesse, en Henvendelse til Paven fra Magistre og Skolarer i Paris, og heriblandt tælles en Snes svenske og en enkelt dansk, nemlig Tyge, Provst og Kannik i Slesvig¹⁾.

De mange svenske Navne i dette isolerede Dokument er et meget sigende Faktum.

Der vil nu være Grund til at se ud over de Tal, som Kilderne kan give for Perioden 1300—1450, idet vi erindrer, at en egentlig Matrikel ikke er til Stede, men Materialet maa hentes fra Optegnelser af meget uregelret Karakter og Brevskaber, hvis Existens eller Ikke-Existens beror paa Skæbnens Luner²⁾.

	Danske	Norske	Svenske
1300—1349	32	1	85
1350—1399	15	1	26
1400—1449	16	—	23
1300—1449	63	2	134

Ser vi rundt til Universiteterne uden for Frankrig i det 15. Aarhundredes 1ste Halvdel — thi først da er et fyldigt og nogenlunde paalideligt Materiale for Haanden — faar vi fra Matriklerne følgende Tal:

¹⁾ Chart. un. Par. II 161.

²⁾ Hvor ufuldstændigt Materialet endnu er, skønnes ved at sammenligne de hjemlige Kilder med de parisiske. I de hjemlige Kilder forekommer i det 14. Aarhundrede mange Magistre, om hvis Studierejse intet vides. I Aarhundredets første Halvdel forudsætter vel Magistertitlen Studier i Paris.

		Danske	Norske	Svenske	Nordiske (fra Ordens- provinsen Dacia, fra Arusia, eller nordiske Navne uden Hjemstavnstegnelse)
Koln	(1400—49)	11	1	1	1
Wien	(1400—49)	1	—	6	4
Heidelberg	(1400—49)	3	1	—	1
Löwen	(1426—49)	4	—	7	—
Erfurt	(1400—49)	75	10	25	22
Leipzig	(1409—49)	59	4	112	35
		153	16	151	63

Tabellerne lærer os,

at de svenske Pariserskolarer i Tal i Perioden 1300—1450 og særligt i Perioden 1300—1350 langt overgik de danske studerende, endsige de norske,

at danske og svenske studerende ved de nævnte tyske Højskoler i det 15. Aarhundredes første Halvdel var jævnt lige mange, naar de tages under eet,

at nogen Forskel gør sig gældende mellem de enkelte Universiteter med Hensyn til danske og svenske Studiebesøg¹⁾,

at som Helhed de mange ny Universiteter uden for Frankrig stærkt drog Nordboerne til sig, et Forhold, der vilde træde tydeligere frem, hvis Rostock var taget med

¹⁾ Matriklen fra Universitetet i Prag er ikke mere til, og det Materiale, som den artistiske Dekans Bog indeholder, tør ikke sidestilles Matriklerne. Den artistiske Dekanatsbog kan dog give en Forestilling om Talforholdet mellem de tre Nationer; det viser sig, at Svenskerne er de fleste, dernæst de danske, mens Nordmændene er ganske faa.

Matriklen fra Krakau: Album studiosorum universitatis Cracoviensis I—II, udgivet af Zegota Pauli og Chmiel, findes ikke paa vore Biblioteker. Fra Zeissberg: Das älteste Matrikelbuch der Universität Krakau og fra Muczkowski: Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849 kender jeg 11 nordiske studerende i Krakau i Middelalderen, alle svenske, de 8 tilhører Tiden 1400—1449.

i Tabellen. Det kunde ikke ske, da Rostocks Matrikel sjældent giver Studenternes Hjemstavn, og det saaledes ikke var muligt at give Statistik over Talforholdet mellem danske, norske og svenske Studenter. Naar Spørgsmaalet imidlertid er om Forholdet mellem nordiske Studenterbesøg ved Pariseruniversitetet i Sammenligning med andre Universiteter, og danske, norske og svenske kan regnes under eet, bliver Tallene disse for Tiden 1400—1449:

Paris 39	Löwen 11
Köln 14	Erfurt 132
Wien 11 ¹⁾	Leipzig 210
Heidelberg 5	Rostock 335

Stadig maa vi dog huske, at Tallet fra Paris er fremkommet paa anden Maade end Tallene fra de andre Universiteter, der sidder inde med Matrikler — disses Paalidelighed iøvrigt ufortalt.

I liber procuratoris nationis Anglicane forekommer mange svenske og danske, men kun to Nordmænd: Rolandus de Norvegia (1343, 1344) og Skeldulfus de Norvegia (1381). Den første genfindes ikke i norske Diplomer, den anden er sikkert Skeldulf Helgesøn, der 1383 nævnes som Skolemester i Oslo og i 1387 og fremdeles i de følgende Aar nævnes som Kannik ved St. Halvards Kirke²⁾.

Naturligvis har flere end disse to studeret i Paris i Perioden 1300—1450. Man vil tænke paa Ærkebiskop Paal Baardsøn, der var bleven dr. utriusque juris i Or-

¹⁾ Matriklen fra Wien er trykt, men udkommer først til næste Aar; Udgiveren Haus- und Staatsarchivar Dr. Goldmann i Wien har med megen Beredvillighed tilladt mig at bruge de rentrykte Ark; jeg skylder ham ærbødig Tak.

²⁾ Dipl. Norv. VI 357, III 356, IV 405, 407, 423, 427 osv.

léans, og paa Bisperne i Bergen Arne og Audfinn, hvis Virksomhed og Interessekreds viser, at de har set sig om i Verden; kun ved man intet om, at nogen af disse tre har været just i Paris¹⁾.

Direkte mod Paris peger et Dokument fra 1309, i hvilket det hedder om Kannikerne i Bergen „duo ex eis sunt jam Parysiis in studio et unus in Anglia“; fremdeles et Par anbefalingsskrivelser, udstedte af Biskop Haakon af Bergen, et Pas, dateret den 12. Maj 1341, for Erik Askelssøn, som agter sig til Paris for Studiers Skyld, og et Pas, dateret den 29. August samme Aar, for Klerken Hr. Gisbrekt Erlendssøn, som vil til Orléans eller Paris²⁾.

Alt i alt siger dette dog ikke meget; tungere vejer den Kendsgerning, at Norge ikke havde noget Collegium i Seinestaden, mens Sverige havde tre, og Danmark eet, og Hovedindtrykket fra Paris som fra alle de andre Universiteter bliver, at Nordmændene var faa i Tal og gjorde sig lidet bemærkede, en Iagttagelse, der stemmer vel med hvad man ellers kan bemærke med Hensyn til Norges Forhold i hine Tider: De gamle Ætters Opløsning — Bispernes ringe Byrd — „Storedøden“ — den dybe Dvale, der faldt over Landet i Slutningen af Middelalderen³⁾.

¹⁾ Dipl. Norv. IV 141, VII 127. — G. Storm: Den Bergenske Biskop Arnes Bibliothek. Norsk historisk Tidsskrift, 2. R. II 185. — Kolsrud og Reiss: Tvo norrøne latinske kvæde med melodier 58. Christiania Videnskapsselskapets Skrifter II hist. fil. Klasse. 1912 Nr. 5. — Naar Talen er om norske gejstlige, kan vi ikke lade England ude af Betragtning.

²⁾ Dipl. Norv. VI 68, V 119, I 218.

³⁾ Norsk hist. Tidsskr. 4. R. IV 282. — Edv. Bull: Folk og Kirke i Middelalderen 27—28.

En mærkelig Modsætning til Nordmændene danner Finnerne, der udgør en ikke ringe Del af de svenske Pariserskolarer. En Række Åbobisper tog Magistergraden i Paris, nemlig Johannes Petri, Bero Gregorii, Olavus Magni, Magnus Nicolai og Bisperne fra det 16. Aarhundredes første Aartier Laurentius Michaelis, Johannes Olavi og Heruidus Korke (Arvid Kurck); flere Kanniker fra Domkirken studerede i Seinebyen: ialt kendes Navne paa over en Snes finske Studenter fra Tiden 1300—1450; navnlig i det 15. Aarhundrede og i Perioden 1412—1462, da de dygtige Mænd Magnus Tavast og Olavus Magni var Bisper i Åbo, søgte Finnerne til Paris¹⁾.

Selv havde Olavus Magni været ude i mange Aar. I 1427 tog han første Examen i Paris, næste Aar afsluttede han sine Studier i det filosofiske Facultet, men derefter forekommer hans Navn ikke i liber procuratoris nationis Anglicane før 1433. I Slutningen af dette Aar blev han Nationens Procurator og genvalgtes Maaned efter Maaned: der var saa at sige ingen anden at vælge. Det er Hundredaarskrigens Tid. Universitetet er i Forfald og den engelske Nation i fuld Opløsning. Der er i de Aar kun 2 Magistri regentes Albertus Vorden og Olavus Magni, de skifter i Posterne som Procurator og Receptor, de deler broderligt Forelæsningssalene mellem sig, men Studenter synes der ikke at have været i Auditorierne. I 1434 maa Albertus Vorden og Olavus Magni hævde den engelske Nations Ret overfor den normanniske Nation, der vilde, at den engelske Nation skulde miste sin Stemme ved Facultetsbeslutninger, eftersom den næppe kunde siges at existere. I 1435 er Olavus Magni Universitetets

¹⁾ 1412—1462: 19 Finner.

Rektor, i 1436 nævnes blandt de Sendemænd, Universitetet sender til Kongen, „Olave le Grant“. Han har i disse sidste Aar studeret Theologi og bor i Sorbonne. Sidste Gang han omtales i Paris er i Aaret 1438¹⁾.

Iøvrigt var Pariseruniversitetet ikke den eneste Højskole, Finnerne søgte, de drog til Løwen og Köln, Greifswald og Rostock, Erfurt og Leipzig, til Prag, til Wien og til Bologna; da som nu rejste Finnerne gerne ud²⁾.

Åbo Stift var blandt svenske Stifter det, som sendte flest Sønner til Paris i Tiden mellem 1300 og 1450, det staar i saa Henseende foran Upsala og langt foran Linköping og Skara, endsige de andre Stifter. Heller ikke kan nogen af de andre Domkirker tælle en saadan Række Pariserfarere blandt sine Bisper, som Åbo kan. Upsala nævnte iblandt Ærkebiskopperne „Olavus Laurentii natus in Trøgdh, in decretis baccalaureus Parisiensis“³⁾, Ærkebiskop Jakob Ulfson studerede i Paris, men først i Aarene 1460—1461⁴⁾, endelig er det ret sandsynligt, at den dygtige Ærkebiskop Hemming har været i Seinestaden, han er blandt dem, der blev overfaldne af Knud Porse i Marstrand Havn 1323⁵⁾. Skarabisperne Brunulphus Caroli og Siggo Oddonis studerede i Paris⁶⁾, og maaske er

¹⁾ Auctarium chart. un. Par. II 358 ff. — Auct. II Introd. XIII, XVIII—XIX. — Chart. univ. Par. IV 580—581, 599. — Franklin: La Sorbonne 228.

²⁾ Annerstedt har gjort opmærksom paa det store Antal Magistre fra Åbo Stift. Upsala universitets historia I 17—18. — Leinberg: Finske studerande vid utrikes universiteter före 1640. Skrifter utg. af svenska litteratursällskapet i Finland. Förhandlingar och uppsatser X 29. — P. Nordmann och M. G. Schybergson: Finlands kulturhistoria. Medeltiden. Helsingfors 1908.

³⁾ Dipl. Suec. V 302.

⁴⁾ Auct. II 927, 940.

⁵⁾ Dipl. Suec. III 671.

⁶⁾ Auct. I 573 o. oft. — Auct. II 8 o. oft.

den Mathias Laurentii de Upsalia, der omtales i liber procuratoris nationis Anglicane i 1339 og 1340 og atter 1348—1352, identisk med Magister Mathias Laurentii, canonicus ecclesie Upsalensis, som i 1354 optræder med Fuldmagt til at sælge Upsalaskolarernes Hus, og muligen identisk med Mathias Laurentii, Biskop i Vesterås i 1370erne¹⁾. Upsalakanniken Henrik Carlson, tidligere Kannik i Växiö, opholdt sig i Seinebyen for Studiers Skyld, da hans gamle Domkapitel valgte ham til Biskop i 1381; Kapitlet sendte to Mænd til Paris med Valgdekretet, og Bud gik til Paven med Begæring om Stadfæstelse, en Stadfæstelse, som Henrik Carlson ikke fik²⁾.

Af danske Stifter har Roskilde flest Pariserskolarer (15) inden for Perioden 1300—1450; nær op til Roskilde kommer Lund (12), mens de andre Stifter sakker langt ud (3—2—1); Børglum og Viborg har ikke en eneste studerende i Paris. Vel er det Talmateriale, vi bygger paa, meget begrænset, og Resultatet derfor usikkert, men usandsynligt ser det ikke ud, og det faar nogen Bekræftelse, naar vi undersøger, hvorledes det foregaaende Hundredaars Magistre fordeler sig mellem Stifterne: da træder atter Roskilde forrest (28 Magistre), dernæst Ribe (17) og Lund (16), siden Aarhus (5) og Slesvig (5), sidst Odense (2), Viborg (1), Børglum (0).

Det beror ikke paa Overleveringens Tilfældigheder, at Stifter med sekulære Kapitler har det større Antal

¹⁾ Auct. I 27 o. oft. — Skandinaviska Handlinger XII 58. — Jfr. Auct. I Introductio XXXVI.

²⁾ Reuterdaahl: Svenska kyrkans historia II, 2. 462. — K. V. Lundquist: Bidrag till kännedomen om de svenska domkapitlen under medeltiden 253, hvor Växiö Kapitels Brev af 12. Februar 1382 til Paven er trykt.

Magistre og Pariserfarere, Stifter med regulære Kapitler det ringe Tal.

Blandt vore Bisper var følgende Pariserskolarer: Jakob Nielsen Kyrning, Peder Lykke, Navne Jensen Gyrsting og Christiern Hemingsen; vi møder fremdeles Otto Bosøn, Provst i Varde Syssel, Peder Lykkes Medbejler til Ribe Bispestol i 1409, Johannes og Andreas Gerechini, Magister Macharius, Ærkedegn i Roskilde, og Jacobus Nicolai fra Roskilde Stift, Grevinden af Pembrokes Skolar, der skrev et stort kunstigt Digt: *Distinctio metrorum* til Ære for den afdøde Jarl af Pembroke og til Ære for Grevinden, der ved sin Indflydelse skaffede ham et Embede i Ely Stift under hans Studieophold. Han var i Paris i 1360erne og 1370erne¹⁾.

Endnu en af vore middelalderlige Forfattere er knyttet til Seinstaden, det er Dominikaneren Broder Nicolaus de Dacia fra Lund, som skal have været theologisk Lærer ved Ordenens berømte Skole. Hans Værk: *liber anaglypharum* af astronomisk og astrologisk Indhold har ligesom Martinus de Dacia's lille Skrift og Petrus de Dacia's Smaabøger haft nogen Udbredelse; Haandskrifter findes i Paris, London, Krakau, München, Berlin og Prag — og maaske end flere Steder. Jeg har aldrig søgt systematisk efter disse latinske Skrifter af vore Landsmænd,

¹⁾ Dipl. Suec. V 489. — Auct. I 572 o. oft. — Auct. I 763 o. oft. — Auct. I 832 o. oft. — Auct. I 534. — Lindbæk: Pavernes Forhold til Danmark under Kongerne Kristiern og Hans 160. — Auct. I 823. — Auct. I 823. — Auct. I 192 o. oft. — Chart. univ. Par. III 149. — Acta pontificum Danica Nr. 631. — Erslev: Testamenter 138. — S R D. III 272. — Bibliothèque Nationale, ms. nouv. fonds latin 10323. — British Museum, ms. Cotton Claudius A XIV. — Schück: Bibliografiska och litteraturhistoriska anteckningar 126. — Hist. Tidsskr. 8. R. III 238.

men de findes nu hist, nu her, og den ret store Udbredelse vidner om, at de har været brugbare og yndede Bøger. Om de har været mere — om de har haft nogen selvstændig videnskabelig Værdi, er en anden Sag — Professor Zeuthen nægter det for Petrus de Dacia's Vedkommende. Imidlertid selv om Petrus de Dacia, Martinus de Dacia og Broder Nicolaus de Dacia ikke betyder noget i Fagvidenskabernes Historie, maa de med deres latinske Skrifter hævde en Plads i dansk Kulturs Historie, og man kan ikke gaa dem forbi, naar vor middelalderlige Litteraturhistorie skal skrives¹⁾.

Det er allerede sagt, at de svenske Pariserskolarer i Tal langt overgik de danske i Tiden 1300—1450, navnlig i det første Halvhundredeaar, en Periode, under hvilken de tyske Universiteter endnu ikke drog Studenterne til sig, saaledes at de danske Skolarers ringere Tal kunde forklares ved, at de søgte andet Steds hen. Dette Talforhold er et ejendommeligt Faktum, men Materialet er saa skrøbeligt og Paris et saa lille Iagttagelsesfelt, at det næppe gavner synderligt at gruble over Aarsag og Virkning. Tal giver endelig ikke Forklaring paa aandelige Fænomener, som den middelalderlige Kulturs Udfoldelse paa svensk Grund i det 14. og 15. Aarhundrede, en Udfoldelse, der kom senere end i Danmark og Norge, og i Sverige bliver som en sildig og køn Eftersommer.

Fra det 14. Aarhundredes Midte blev de nordiske Studiebesøg i Paris sjældnere, som Statistikken ovenfor viste, og som Udtalelser fra det 14. Aarhundredes Paris

¹⁾ Catalogus codicum mss. bibliothecæ Regiæ. Paris 1739—1744. Nr. 7292 og Nr. 7336. Nøjere om disse Manuskripter beretter Quétif et Echard: *Scriptores ordinis prædicatorum* I 826—827. Se iøvrigt Hist. Tidsskr. 8. R. III 248.

tydeligt giver til Kende. I 1354, da der er Tale om at sælge Upsalacollegiets to Bygninger, hedder det:

„ad talem ruinam et eversionem devenerant tam propter diuturnam absenciam dictorum scolarium qui a longo tempore Parisius non studuerunt neque student quam — —¹⁾); og atter i 1392 forlyder det, at Skolarerne fra Norden ikke mere kommer til Paris²⁾. I Universitetets store Ansøgninger til Paven om Embeder for Magistrene er de nordiske Navne først ganske faa og forsvinder siden fuldstændigt. Paa Rotulus af 1349 findes 6 Magistre fra Norden, paa Rotulus af 1362 een, paa Ansøgningerne af 1365, 1378—79, 1387 og 1403 ikke en eneste³⁾.

Under de Forhold blev det snart umuligt at opretholde de nordiske Collegier; Upsalacollegiet gik til Grunde i Slutningen af det 14. Aarhundrede, Domus Dacie, Linköping og Skara Stifts Studiehuse i Løbet af det 15. Aarhundredes første Halvdel⁴⁾; det gik mange andre Parisercollegier paa samme Vis.

Naar der spørges om sandsynlige Aarsager til Nedgangen i Studiebesøg i det 14. Aarhundredes anden Halvdel, kan man nævne Krigen med England, Pesten, den indre Splid i Frankrig i 1350erne; fremdeles Pestens Hærgen i de nordiske Lande, Folketabet og den økonomiske Svækkelse, der maatte blive Følgen; endelig Grundlæggelsen af Universitetet i Prag i 1348 og siden Grundlæggelsen af

¹⁾ Skandinaviska handlingar XII 60: „Saa faldefærdige var de blevne og saa ødelagte — dels paa Grund af nævnte Skolarers lange Fraværelse, som længe ikke har studeret i Paris og ej heller studerer nu — dels — —“.

²⁾ Auct. I 661.

³⁾ Chart. un. Par. II 624—647, III 78—93, 126—133, 242—286, 445—463, IV 73—125.

⁴⁾ Se Professor Schücks nøje Redegørelse for Collegiernes Historie i Kyrkohistorisk Årsskrift I.

Universiteterne i Wien, Heidelberg, Köln og Erfurt, alle inden Aarhundredets Udgang. Det er i Følge Sagens Natur umuligt at afgøre, hvilket af de tre Momenter har virket stærkest, det er umuligt at veje baade det første og det andet Moment, men det tredje Moment: Betydningen af de ny Universiteters Opkomst skulde man vel kunne skaffe Rede paa? Nu lærer Matriklerne, at til Wien kom inden Aar 1400 3 Nordboere¹⁾, til Erfurt 10, til Köln 1, til Heidelberg ingen.

Prag, som var det ældste af de nævnte Universiteter, skulde have størst Betydning, og de mange nordiske Navne i den artistiske og juridiske Dekans Bøger i Aarhundredets sidste Aartier vidner om en betydelig Frekvens, men Tal paa de studerende fra Danmark, Norge og Sverige kan ikke gives, thi Matriklen eksisterer ikke mere²⁾.

I det 15. Aarhundrede voxer end flere Universiteter op paa tysk Grund: Würzburg grundlægges 1402, Leipzig 1409, Rostock 1419, Löwen 1425, Trier 1453, Freiburg 1455, Greifswald 1456, senere Basel, Ingolstadt, Mainz og Tübingen. Nordboerne søger til de ny og nærmere Højskoler, og Antallet af nordiske Studenter er stigende, omend det kan svinge lidt fra Aarti til Aarti³⁾. Ogsaa de italienske

¹⁾ Petrus Ottonis de Suecia 1389. Dominus Nicolaus Gudmundi de Suecia 1390. Johannes de Upsalia de Suecia 1390.

²⁾ I den juridiske Dekans Bog indskrives som studerende i Fakultetet fra 1372 — det første Aar i Dekanatsbogen — og til 1400 c. 140 Nordboere. I den artistiske Dekans Bog, hvori Navne kun indførtes i Anledning af Examina, er optegnet omtrent 60 nordiske graduerede fra Bogens første Aar 1367 og til 1400. (Monumenta historica universitatis Pragensis I 133 ff. II 119 ff., jfr. Daae: Matrikler over nordiske studerende ved fremmede Universiteter).

³⁾ Følgende Tabel er gjort paa Grundlag af Matriklerne fra Köln, Löwen, Wien, Leipzig, Erfurt, Heidelberg og Rostock:

Højskoler faar Besøg af Folk fra Norden — som det synes — hyppigere mod Aarhundredets Slutning¹⁾.

For Universitetet i Paris var Tiden 1350—1450 en Nedgangsperiode og en Uroens Tid. Studierne var i Forfald, Klassikerne og Kirkefædrene forsømt, Produktionen var ringe — en Dom, der ikke bygger paa det gamle Klageraab, som lyder alle Dage: „Vae diebus nostris quia periit studium litterarum a nobis“, men bygger paa den Viden, som kan hentes af Tidens Manuskripter, der er bevarede den Dag i Dag i Bibliotekerne.

Aarsagerne til Nedgangen var flere. Een Aarsag var den ensidige, golde Studieretning, man fulgte, en anden,

1400—09	27
1410—19	114
1420—29	176
1430—39	162
1440—49	239
1400—49	718.

Det kunde være fristende ud over vor Slutningstermin 1450 at fortsætte denne Statistik, som siger noget om øget Folkemagt og økonomisk Opsving, men endnu har jeg ingen Fortegnelse over de nordiske studerende fra Løwen 1453—83 og ingen Fortegnelse over norske og svenske studerende i Köln 1465—1499, eftersom min Rejse i Sommer (1914) blev afbrudt.

¹⁾ Kun fra Bologna foreligger trykt Materiale, hvoraf Overblik kan vindes over nordiske Studiebesøg, nemlig Friedländer et Malagola: *Acta nationis Germanicæ universitatis Bononiensis*. Flere Pavebreve nævner studerende i Perugia, i Padua, i Rom og ved Kurien; ogsaa andre Kilder bringer Bud om nordiske Studierejser til Italien, men alt i alt er vor Viden meget spredt og tilfældig, og det vil ikke lønne sig at begynde en systematisk Søgning efter vore Landsmænd syd for Alperne, før Luschin v. Ebengreuths Arbejde kommer frem. (Se Luschin v. Ebengreuth: *Quellen zur Geschichte deutscher Rechtshörer in Italien. Sitzungsberichte der phil. hist. Classe der Wiener-Akademie der Wissenschaften* 112, 113, 118, 124. Samme Forfatter: *Vorläufige Mitteilungen über die Geschichte deutscher Rechtshörer in Italien. Sitzungsberichte der Wiener-Akademie* 127.)

at Studiet nu altfor ofte var Middel og ikke Maal, Middel til at opnaa Embeder og til at gøre Karriere. Dertil kom den kirkepolitiske Strid og Kampen mellem Frankrig og England. Pariseruniversitetet spillede en stor Rolle under Skismaet og i Concilietiden, men den stærke kirkepolitiske Interesse og de mange Gøremaal uden for Paris drog Tankerne fra Studierne og bragte Afbrydelse i Magistrenes og Studenternes Arbejde. Skismaet satte Kiv mellem Universitetets Medlemmer og voldte, at Skarer drog bort. Fjendskabet mellem Frankrig og England havde lignende Virkning, Englænderne kom ikke mere til Paris. Den lange Krig hærgede Frankrig, Pest og Uaar kom, Universitetet var i Opløsning og navnlig den engelske Nation — eller, som den nu oftere kaldtes, den tyske Nation — var sin Undergang nær¹⁾.

Omsider vendte Freden tilbage, og Studenter søgte paa ny til Paris, men den gamle Tid var ikke mere. Europa var ikke længere „orbis Latinus“ i samme Forstand som fordem og Paris ikke mere „mater scientie“. Det universelle Pavedømme, Verdenskejserdømmet og Universitetet med det kosmopolitiske Præg hørte Middelalderen til; en ny Tid var ved at bryde frem.

V.

„— Paternitatem vestram propter hoc principalissime superextollo, quod Parisius unquam potui pervenire, quia major est gloria ejus quam rumor quem audivi, ymmo

¹⁾ Chartularium un. Par. II III IV: Denifles Indledninger. — Auctarium chartularii universitatis Parisiensis II passim. — Gross: The political influence of the university of Paris in the middle ages. American historical review VI 440. — Rashdall: The universities of Europe in the middle ages I 518 ff.

Praga cujus famam putavi prius inestimabilem poni ad collacionem cum Parisius non meretur,* saaledes skriver en studerende fra Linköping Stift til Biskop Knut i 1414¹⁾. Ogsaa Nordboen istemmer: „Parisius sine pari“. Det er iøvrigt den eneste Udtalelse af en nordisk Skolar, ligesom den navnløse Brevskrivers to Breve til Linköping Bisp og Kapitel er de eneste bevarede Studenterbreve. Fra mange Kanter kan man samle Stof sammen vedrørende Studierejserne til Paris; man kan finde adskillige Træk frem, som i sig selv er oplysende, og som sætter Fantasiaen i Bevægelse, men alligevel er det kun Stumper og Stykker, og en Beretning paa det Grundlag bliver kun Flikværk og en Beretning om Facta. Vi vilde gerne have hørt de nordiske Skolarer selv fortælle om Udlængsel og ungdommelig Forventning, om Indtryk af Lande og Folk, om Rejsens Glæder, Møje og Farer. Det er dog yderst tvivlsomt, om vi, hvis Brevstof havde været til Stede i større Maal, vilde have fundet Udtalelser af personlig Karakter, — og nu maa vi i alt Fald nøjes med de spredte Træk og holde os til det reelle. Først det økonomiske.

En Studierejse var svær at bestride, og vi ser Folk optage Laan eller sælge af deres Jordegods, før de drager af Sted, ligesom Pilegrimme og Korsfarere mangen Gang gjorde. Ulpho Gislonis, der i 1340'erne er i Paris, staar endnu i 1369 i Gæld til sin Kirke for de 80 Denarer i Guld, som var blevet ham tilsendt under hans Studie-

¹⁾ Sv. Dipl. II 841: „Eder, kære Hr. Fader, priser jeg navnlig, fordi det er blevet mig forundt en Gang at komme til Paris, thi den By er herligere, end Rygtet sagde; ja Prag, hvis Ry jeg tidligere mente var uden Mage, fortjener ikke at stilles ved Siden af Paris.“

ophold. Haquinus Andreæ fra Åbo Stift sælger i 1458 sit mødrene Gods Wääntelä, da han skal udenlands; i 1461 og 1462 møder vi ham i Paris¹⁾.

Sønnerne af de store Slægter, der havde Gods til Underhold og Gods at sælge af, maatte være dem, der først drog ud paa den lange Rejse, og der er da ogsaa mange højbyrdige Mænd blandt Pariserskolarerne. Jakob Nielsen Kyrning var af en skaansk Adelsfamilie; Peder Lykke var Søn af Jon Nielsen Bille af Solbjærg og Christine Pedersdatter af Slægten Lykke; Navne Jensen Gyrstings Fader var Sjællands Landsdommer Jens Gyrsting. Den senere Kannik i Lund Niels Knudsen, der blev Magister i Paris i 1355, tilhørte Slægten Has; Lundekanniken Jonas Little var Søn af Niels Hak af Sibbarp. Det er vel en Søn af Hr. Jens Nielsen Løvenbalk til Avnsbjerg, vi finder i det kirkeretslige Facultet i Paris i 1416 under Navnet „de Awensbergh, canonicus Rosbildensis [!] et Ripensis ecclesiarum“²⁾.

Blandt adelige finske Pariserskolarer er nysnævnte Haquinus Andreæ af Slægten Frille og den senere Åbobisp Bero Gregorii af Slægten Balk. Biskop Magnus Nicolai havde til Forældre Raadsherren Niels Olofson Stiernkors og Elin Tavast, Broderdatter af Biskop Magnus Tavast. Ogsaa Bisp Olavus Magni var Magnus Tavasts Frænde.

¹⁾ Svenska Riksarkivets Pergamentbref I 281. — Leinberg: Finske studerande vid utrikes universiteter. Skrifter utgifna af svenska litteratursällskapet i Finland. Förhandlingar och uppsater X 43. — Om Gæld, som Linköpingkanniken Winoldus Benedicti stifter, og Gods, som Finnen Henricus Benedicti sætter i Pant, se Dipl. Suec. II 429 og Sv. Dipl. II 593—594; dog ved man ikke, om de var Pariserskolarer. — Paal Baardson laaner Penge for at tage den juridiske Doktorgrad i Orléans, se Dipl. Norv. VII 127.

²⁾ M. Fournier: La faculté de décret de l'université de Paris au XV. siècle I 161.

Finlands sidste katolske Biskop Arvid Kurck var af højbyrdig Æt¹⁾.

Men der er mangfoldige Studenter, hvis Slægt og Ungdoms Vilkaar vi ikke kender²⁾; der er mange, hvis Navne kun kendes fra liber procuratoris nationis Anglicane og Pariseruniversitetets Akter, og som aldrig nævnes i de hjemlige Kilder, og det er derfor umuligt at sige, om de fleste Studenter var Stormandssønner, eller Flertallet af dem, der drog til Paris, var fattige Skolarer, der havde søgt Domsolen og sunget i Kirkens Kor, hine „pauperes scholares“, som idelig nævnes i Testamenterne, idet de betænkes med milde Gaver sammen med Graabrødre og Sortebrødre og andet Folk, der tigger.

Spørgsmaalet om Pariserskolarernes Herkomst hænger iøvrigt paa det nøjeste sammen med det mere omfattende Spørgsmaal, hvorvidt den højere Gejstlighed i Danmark, Norge og Sverige har haft et stærkt aristokratisk Præg³⁾. Thi Skolarerne var med de stærkeste Baand knyttede til Domkirken, de var Stiftets Børn og saa hen til den Støtte, Moderkirken kunde yde ved Stipendiers Uddeling og Besættelsen af Embeder, forsaavidt Bisp og Domkapitel raadede for Embederne, og ikke Kurien gjorde sin Ind-

¹⁾ Leinberg: Finske studerande vid utrikes universiteter före 1640. Skrifter utgifna af svenska litteratursällskapet i Finland. Förhandlingar och uppsatser X 43. — Gummerus: Magnus Tavast. Finlands kulturhistoria. Medeltiden utg. af Nordmann och Schybergson. — Auctarium chart. un. Par. II 945. — Grönblad: Nya källor till Finlands medeltidshistoria passim.

²⁾ Ganske undtagelsesvis erfares en Skolars Herkomst. Magister Jacobus Benedicti fra Roskilde Stift er Præstesøn (Acta pontificum Danica Nr. 45. Jfr. A. Franklin: La Sorbonne 45, 224, og SR D. III 270).

³⁾ Jfr. Lundquist: Bidrag till kännedomen om de svenska domkapitlen under medeltiden 92. — Norsk historisk Tidsskrift 4. R. IV. 282. — Danmarks Riges Historie II 670.

flydelse gældende. Hvis Biskop og Kapitel var et snævert Oligarki, kunde fattige Skolarer ikke vente at faa Studiepenge og Indtægt af Embede under et Ophold i Udlandet; hvis Domkirkens Mænd stod paa bredere Basis, var der Mulighed for at unge dygtige Mænd, fra hvilke Lag de end kom, kunde faa Del i Stiftets Midler og opnaa et Embede med Fritagelse for Residenspligt i Studietiden.

Som sagt — det er sjældent, vi kender Pariser-skolarernes Herkomst, men vi ser en stor Del af dem i Besiddelse af kirkelige Embeder. Mange er Kanniker, ja det kan endda hænde, at en og anden er Provst eller Ærkedegn. Jakob Nielsen Kyrning nævnes som Kannik i Lund, da han vender hjem fra Paris; tre af hans Rejsefæller er Lundekanniker. I liber procuratoris nationis Anglicane forekommer „Brunulfus Karoli, præpositus Scarensis“, „Aquinus Asari de Swecia, archidiaconus ecclesie Scarensis“, „Laurentius Thrugoti de Dacia, canonicus Ripensis“; i andre Akter fra Universitetet finder vi „D. Thuco, prepositus et canonicus Slesvicensis“, „M. Henricus, canonicus Aboensis“, „D. Oliverus, canonicus Aboensis“¹⁾, „M. Petrus de Dacia, canonicus Ripensis“²⁾, „Laurentius Pauli canonicus Upsalensis“³⁾, „Laurentius Olavi canonicus Upsalensis, rector ecclesie parrochialis Thwna“⁴⁾ etc. etc. Olavus Magni, som allerede var Ærkedegn, blev, mens han studerede i Paris, Provst i Åbo, i hvilken Anledning Universitetet sender Takskrivelser til Åbo Bisp og Kapitel⁵⁾. Andre

¹⁾ Chart. un. Par. II 164, 163, 163.

²⁾ Chart. un. Par. II 300.

³⁾ Chart. un. Par. II 406.

⁴⁾ Auctarium chart. un. Par. II Introductio XVI—XVIII.

⁵⁾ Auct. II Introductio XVIII—XIX.

søgte at opnaa Forfremmelse og rigere Underhold ved Henvendelse til Paven; enkeltvis skete Henvendelsen i ældre Tid, men ved det 14. Aarhundredes Midte sender Universitetet til Kurien en hel Liste over Ansøgere. Paa Rotulus af 1349 finder man følgende Nordboer: M. Johannes Nicolai de Dacia, der søger om et Kanonikat i Lübeck; M. Ulpho Gislonis fra Upsala Stift, som søger om et Kanonikat i Åbo; M. Simon Odstani fra Linköping Stift, der ansøger om et Kanonikat i Skara; M. Conradus Conradi fra Åbo Stift, Ansøger til et Kanonikat i Linköping; endelig Magistrene Mathias Laurencii og Haquinus Johannis fra Upsala Stift¹⁾. Paa Rotulus fra 1362 er optagen som Ansøger til et Kanonikat i Upsala M. Johannes Thorstani fra Strengnäs Stift²⁾.

Kurien var virksom nok for at skaffe Studenterne Indtægter af Embeder i Hjemlandet og i Udlandet til Fremme for Studier og Lærdom maaske, men sikkert til Skade for det kirkelige Liv. M. Johannes Nicolai de Dacia opnaaede det Embede i Lübeck, han søgte; Sognepræsten i Borreby i Slesvig Stift Johannes fra Helle, der studerede kanonisk Ret, fik Løfte om et Embede i Hildesheim Stift; Nicolaus Drucken de Dacia, som havde taget Magistergraden i Paris i 1340 og siden fortsatte sine Studier, nævnes 1352 som Kannik i Worms³⁾.

Om Pariserskolarernes Rejserute ved man intet positivt, den maatte vel blive noget forskellig, eftersom den udgik fra forskellige Punkter i Danmark, Norge og Sverige. Imidlertid er det troligt, at adskillige Studenter

¹⁾ Chart. un. Par. II 647. — Dipl. Suec. VI 101.

²⁾ Chart. un. Par. III 91.

³⁾ Acta pontificum Danica Nr. 571, 401.

har lagt Vejen over Brügge og her i den travle Handelsstad har faaet det første Indtryk af kosmopolitisk Liv. Brügge var i det 13. og 14. Aarhundrede en vigtig Station paa Vejen fra Norden til Syden, over Brügge drog Nordboerne til Frankrig, Italien og Palæstina og Vejen hjem igen, over Brügge kom de pavelige Sendemænd herop, over Brügge gik Pengesendelser fra Norden til Kurien.

Flere Skolarer slog Følge paa den lange Rejse. Flere Skolarer, der agtede sig til Paris, var om Bord paa den Kogge, Knud Porse plyndrede i 1323 i Marstrand Havn, som det fremgaar af de i den Sag udstedte Fuldmagter og Kvitteringer, og et helt lille Selskab af Lundekanniker og Lundeklerke var det, som paa Hjemvejen fra Paris paa Søen blev overfaldet af Henrik Ripse i 1344¹⁾.

I Paris holder Landsmænd sammen. De tager til Orde for hinanden i Nationsforsamlingerne, de er rede til at gaa i Borgen for hinanden og betale for hinanden, den ældre leder den yngres Studier og forestaar hans Examen; det er sjældnere, at en Nordbo søger til en fremmed Magister²⁾.

I Anledning af Peder Arnfasts Gave erfarer vi, at Studenterne fra Danmark i det 13. Aarhundredes Slutning havde „Procuratores og Forstandere“, som aarlig valgtes³⁾;

¹⁾ I. H. Schröder: De universitate Parisiensi a Suecis medio ævo frequentata. — Dipl. Suec. III 632, 669, 671, 674, 676, 678. — Dipl. Suec. V 489.

²⁾ Dipl. Suec. V 49. — Auct. II 352.

³⁾ Danske Magasin 4. R. I 304: „— Tha fordi Mester Peder Arenfast, Docter y thend hellige Schrifft og Cannich y Roschilde y Danmarckis Rige, hves Siell Gud naade, gaf och skiøtte i sit Testamente ett Huus y Pariis paa then Engelske Gade wdi Öster liggendis thill fattige Studenteres af Danmark nytte og Brug, thend stund de y Pariis studerer og legge Wind paa

det er det eneste Vidnesbyrd om Sammenslutningen af danske, det eneste Vidnesbyrd om „provincia Daciæ“. „Provincia Sueciæ“ nævnes nogle Gange i det 14. Aarhundrede iøvrigt vides saare lidt om disse mindre Grupper af Landsmænd indenfor natio Anglicana¹⁾.

Livet i natio Anglicana derimod kendes helt godt gennem liber procuratoris nationis Anglicane, som naar fra 1333 til 1466, enkelte større og mindre Lakuner fraregnede, saaledes savnes Aarene 1383—1392 og 1452—1465. Bogen er ført af Nationens procurator, der var Nationens Tillidsmand og Repræsentant og i Almindelighed valgtes hver Maaned; den bærer paa forskellig Vis Præg af de stadig vekslede Personer, men Indholdet er for en stor Del det samme, som vi finder i de arti-

thennum, hvilket huus Procuratores og forstanderne thill Studenterne af Danmarck, som aarligen udvellis, skulde raade og hafve skik ofver. — — — Fremdelis wille wy och befalle at thend skik och Dom att ringiste en gang om aaret och særdelis naar ny Procuratores skickis skulle, skal iblant forne danske Klercke obenbare forkyndis — —“.

¹⁾ Jfr. ovfr. S. 333. — Auct. I Introductio XVIII—XIX. — Schück: Svenska Pariserstudier under medeltiden II. Kyrkohistorisk Årsskrift 1902: 167.

I Matematikhaandskriftet Ny kgl. Saml. 275^a 4to, som har tilhørt en Pariserskolar fra Roskilde Stift, læses paa sidste Blad følgende Optegnelse med Haand fra det 13. Aarhundredes Slutning:

„Regna nationis Anglicane per ordinem sicut sunt in registro: Anglie, Dacie, Scotie, Alamannie, Swecie, Norwegie, Boemie, Polonie, Ungarie, Servie, Bulgarie, Harvasie, Principatus Wallie, Dominatus Hybernie“.

I Følge et Dokument fra 1332 deltes natio Anglicana ved den Tid i provincia Anglicana og provincia non Anglicana, der atter faldt i 11 regna (Chart. un. Par. II 405). I den engelske Nations Rotulus fra 1362 opregnes: „Imperium ferè omnis Alemanniæ, Regna Ungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Sueciæ, Daciæ, Norwegiæ, Scotiæ, Angliæ, Yberniæ“.

stiske Faculteters Bøger fra andre Universiteter, f. Ex. Acta facultatis artium fra Wien, nemlig Fortegnelser over de Skolarer, der gennemgaar Prøverne og naar frem til Magistergraden ad de tre Trin determinatio, licentia og inceptio.

Her skal ikke gøres Rede for Examensordning og Examenskrav, som Professor Schück saa indgaaende har behandlet, men en ejendommelig Ordning af Examensafgifterne lokker til Undersøgelse. Examensafgifterne var ikke faste Summer, men Skolarerne betalte i Forhold til deres standard of life, om man saa tør sige, idet de under Ed skulde opgive deres „bursa“, det er deres ugentlige Forbrug, Husleje og Opvartning fraregnet. Examensafgifterne var da sat til saa og saa mange „bursæ“.

I liber procuratoris nationis Anglicane findes næsten altid ved Siden af Examinandens Navn en Note om Størrelsen af hans „bursa“ i følgende Form:

„Item dominus [Rolandus] de Norwegia determinavit sub magistro Nicholao Drukken de Dacia, cujus bursa 12 solidi.“

Den enkelte Skolars Opgivelse af „bursa“ er oftest nogenlunde den samme ved determinato, licentia og inceptio¹⁾, den er i Reglen 5, 6, 7, 8 solidi Parisiensis og stiger sjældnere til 12, 14, 15, 20, 24, 27, den kan dale til 3, 2 og 0²⁾. Gennem bursæ-Angivelserne erfares noget

¹⁾ Macharius de Dacia (1356): det. 4 sol. — lic. 5 sol.

Navno Johannis (1398—1399): det. 8 sol. — lic. 8 sol. — inc. 8 sol.

Otto Boecii (1378): det 6 sol. — lic. 6 sol. — inc. 6 sol.

Brunolphus Karoli (1379—1380): det. 5 sol. 6 den. — lic. 8 sol. — inc. 8 sol.

²⁾ (1340) Item licentiatus fuit ibidem dominus Bero de Trinello Swecus sub magistro Mathya de Swecia, cujus bursa nihil.

om store Herrer og „pauperes scholares“ iblandt nordiske Studenter; gennem bursæ-Angivelserne, som undtagelsesvis kan svinge stærkt for den enkelte Skolars Vedkommende, erfares ogsaa noget om gode og onde Dage, Tider, da Skolaren synes at være en Krøsus, og Tider, da han venter paa Penge, og Smalhans er Kok¹⁾.

Set under eet er de nordiske Skolarers, særlig de svenske Skolarers, „bursæ“ noget højere end de andre Studenters i den engelske Nation, men videre end til at bestemme Nordboernes Kaar relativt kan vi ikke naa uden Kendskab til Pengenes Købeevne i det 14. og 15. Aarhundrede, en Undersøgelse, som vilde føre langt ud og ud paa den Mosegrund, som hedder middelalderlig Prishistorie²⁾.

(1382) Determinavit dominus Johannes Inghemari de Swecia sub magistro Heynrico Wise, cujus bursa nichil. Juravit statutum [paupertatis].

(1381) Item subdeterminavit dominus Skeldulfus de Norwegia sub magistro Hermannno de Treysa, cujus bursa nichil. Juravit statutum paupertatis in plena nacione.

(1398) Item determinavit dominus Fredericus Trast sub magistro Rutghero Trast sub principali determinatore Navnone de Dacia.

Om Betydningen af subdeterminatio se Chart. un. Par. II 674.

¹⁾ Johannes Little (1347—1348): det. 10 sol. — lic. 6 sol. — inc. 6 sol.

Johannes de Flicken dioc. Aboens. (1420—1421): det. 6 sol. — lic. 24 sol. — inc. 24 sol.

²⁾ Man lægger Mærke til at bursa-Ansættelsen i det 15. Aarhundrede gennemsnitlig er højere end i det 14. Aarhundrede, et Forhold, der vel forklares ud fra stigende Priser, Pengenes synkende Værdi imod Middelalderens Slutning.

71 solidi Parisiensis var i det 13. Aarhundrede Prisen paa Cod. Ups. C 589, som indeholder Summa Raymundi cum glossa den har været i svenske Graabrødres Eje. Paa sidste Blad læses: „Iste liber deputatus ad usus fratris Gewolphi ordinis fratrum minorum de custodia Swecie. Constitit 71 solidis Par. qui eum abstulerit anathema sit. Amen“.

Skolarerne kan sjældent betale strax, men beder om Henstand, som Thomas Haquini fra Örebro, der ikke ser sig i Stand til at udrede de 16 solidi, han skylder Nationen, fordi ingen Penge kommer hjemmefra; han maa nu rejse hjem paa Grund af Fattigdom og Penge-mangel, men lover at betale, naar han vender tilbage til Paris, eller at sende Summen¹⁾. Petrus Nicholai de Dacia og Macharius de Dacia beder om Henstand til St. Hans, men somme Tider er Terminen den saare fjerne og uvisse: „cum ad fortunam pinguorem venerit“, en Yndlingstermin blandt Middelalderens Studenter²⁾. Gælden kunde paa den Vis blive ganske gammel; saaledes læser man i liber procuratoris nationis Anglicane under Aar 1362 om en Mand fra Strengnäs Stift Johannes Thorstani, der havde aflagt Prøverne i det filosofiske Facultet i 1350 og 1351:

„Item magister Johannes de Swecia dictus Thorstani solvit bursas suas quas tenebatur ab antiquo ultra 10 annos de determinacione et licencia, cujus burse 5 sol.“

¹⁾ Auct. I 31 (Aar 1339): Dominus Thomas Haquini de Swecia tenetur nationi de determinacione sua 16 solidis, et supplicavit nationi, allegans paupertatem suam, ut parceret sibi ad presens et expectaret illam pecuniam, quia pro certo pronunc solvere non posset, quia sibi pecunia de partibus non venit, et dixit quod oporteret ipsum ire ad partes propter defectum pecunie et paupertatem, quos 16 solidos promisit solvere nationi, quandoque primitus rediret Parysius et tantum haberet quod persolvere posset. Si vero non rediret Parysius, juravit quod transmitteret eos nationi Parysius, quandoque primitus pecuniam habere posset. Et sufficit nationi in istis promissionibus et juramentis in vigilia Corporis Christi.

²⁾ Auct. I 33—34: cum fortuna pinguiori redire. — Dipl. Suec. II 122: cum dominus ipsos ad fortune pinguioris statum fecerit devenire. — Monumenta historica universitatis Carolo-Ferdinandæ Pragensis I 302: petivit dimissionem bursæ ad pinguorem fortunam. — Ibid. I 303 og 317. — Oftere i Matrikler og Acta facultatis artium fra Greifswald, Rostock og Wien.

Bolig og Mad, Klæder og Bøger¹⁾, Examensafgifter og endelig „Delfinen“, „Hanen og Hønen“ „Skibet“ og „St. Hans Hoved“ tærede paa Pungene.

Hvad Skolarerne privat forødt i Værtshusene, ved vi naturligvis ikke, men god Besked faar vi om Nationens Drikkelag. Den engelske Nations Møder sluttede oftest i et af Værtshusene. Fra Kirken Sanctus Julianus pauper, hvor Nationsforsamlingen er holdt, drager Flokken af Magistre af Sted højlydt drøftende Mødets Begivenheder

¹⁾ Under Studieophold i Udlandet erhvervede Skolarerne sig Bøger, afskrev Manuskripter eller købte dem. Universitetsbyerne blev Midtpunkter for Bogproduktion og Boghandel, og ganske særligt blev Paris et Centrum, hvorom ogsaa nordiske Kilder bærer Vidnesbyrd.

Fra Paris medbringer Dominikaneren Broder Karl et Psalterium, som han skænker til Christina af Stumbelen. Magistér Macharius nævner i sit Testamente „unam bibliam quam Parisius emi“, og Benechinus Henrici, Kantor i Lund, nævner „librum papireum de sermonibus per me reportatum Parisius“ og „alios sex libros papireos continentes reportationes super jure canonico, omnes projectus, regestra et notabilia que olim Parisius et alibi collegi“ (reportare, colligere: gøre Optegnelser efter Forelæsning). Vadstenakloster faar gentagne Gange en ret stor Mængde Bøger fra Paris (S R S. I 121. — Cod. Ups. C 6 Bl. 106'. Jfr. Isak Collijn: Redogörelse för i Kammararkivet och Riksarkivet verkställd undersökning angående äldre arkivalieomslag 60.). Manuskriptet Ny kgl. Samling 275^a 4to er et Matematikhaandskrift, som har tilhørt en Mand fra Roskilde Stift, der studerede i Paris; Kalenderen i Manuskriptet er den engelske Nations Kalender med saa karakteristiske Tilføjelser som St. Lucius, Knud Hertug og Knud Konge. I cod. Amplon. 67 8vo har vi et Haandskrift, af hvilket den første Part delvis hidrører fra en nordisk Franciskaner, mens sidste Part er skreven paa Bestilling af hans Ordensbroder Johannes Nicolai under et Studieophold i Paris i 1329. Johannes Nicolai var fra Linköping Kustodi i Ordensprovinsen Dacia; Haandskriftet indeholder Afhandlinger i Logik af de samtidige Forfattere Burley og Ockam. (Schum: Beschreibendes Verzeichniss der Amplonischen Sammlung zu Erfurt 726.)

og drøftende det vigtige Spørgsmaal, hvor Gildet skal staa; hver har sine Erfaringer om, hvor Maden er god, og hvor man faar herlig Vin — Vin fra Portugal. De brogede Skilte vinker, her hænger den gule Maane, her ses St. Hans' Hoved paa sit Fad, her springer Delfinen, her sejler Svanen, her svejer en Magisterkjole for Vinden:

Et intravit nacio tabernam nuncupatam al le hoeze ante quam pendet signum ad modum epytogii magistrorum sitam in vico Cythare, ubi nacio pro cena consumpsit 38 solidos¹⁾.

Den nyvalgte Procurator, den nyvalgte Receptor, de ny Magistre skulde efter Skik og Brug betale Nationen 1 scutum, der strax blev drukket op, som det meget oprigtigt siges i liber procuratoris nationis Anglicane:

Procuratio magistri Nicolai Johannis de Swecia dyocesis Upsalensis.

In primis idem magister Nicolaus solvit nationi unum scutum pro procuratoria et statim perpotatum fuit illud scutum per magistros in taberna ad ymaginem nostre Domine in vico sancti Jacobi²⁾.

I Anledning af sin Indtræden i det lærde Laug „pro jocundo introitu“, „pro bejania sua“, „pro bejanio introitus“ gav den ny Magister 1 scutum; han gav „igangz kost“, kunde vi sige med vore gamle Skraaer³⁾.

¹⁾ Auct. I 496: Og Nationen gik ind i Værtshuset: Al le hoeze, foran hvilket der hænger en Magisterkjole som Skilt, Værtshuset ligger i Cithergade, og dér fortærede Nationen 38 solidi.

²⁾ Auct. I 219: Magister Niels Jönsson af Sveriges (Upsala Stift) Prokuratortid.

Til en Begyndelse betalte nævnte Magister Niels Nationen 1 scutum for Procuratorembedet, og strax blev den scutum drukket op af Magistrene i Kroen: Vor Frue Billede i St. Jacobs Gade.

³⁾ Bejania, bejanium er en Glose fra Universitetsproget. Bejani

Nordboerne deltager med Iver i Nationens Liv og vælges til Tillidsmænd. Hvert Aar valgtes en receptor til at røgte Nationens Pengesager; Magister Suno de Swecia, Magister Conradus de Swecia, Magister Nicolaus Michaelis de Swecia, Magister Johannes de Flicken og Magister Olavus Magni, Magister Johannes Nicolai de Dacia og Magister Johannes Petri de Malmogia har været receptores. Saa godt som hver Maaned valgtes en procurator, som ledede og repræsenterede Nationen. Denifle nævner Aar og Dato og Navnet paa den valgte fra omtrent 800 Valg i Tiden 1333—1450; 48 Gange vælges en Nordbo til procurator, og disse Mennesker, Andreas Freovati de Smalandia, Johannes Little, Nicolaus Drukken, Laurentius Thrugoti, Jacobus Nicolai de Dacia, Grevinden af Pembrokes Skolar, Navno Johannis, Otto Boecii, Johannes de Flicken, Olavus Magni, og hvad de nu alle hedder, træder os i Møde i liber procuratoris nationis Anglicane. Dør ses deres Haandskrift, og dør læses deres Redegørelse for deres Embedstid; oftest er deres Fremstilling som Fler-tallets af procuratores stiv og formelagtig, men en enkelt Gang bærer den Præg af Energi og Dygtighed, det gælder navnlig Jacobus Nicolai's Redegørelse.

Sendefærd til Pave og Concilium overdroges vore Magistre, og blandt Universitetets Rektorer nævnes Magister Hemerigus de Dacia, Magister Petrus de Dacia canonicus Ripensis, Magister Nicolaus Drukken de Dacia, Magister Johannes Nicolai de Dacia, Magister Macharius Magni canonicus Lundensis et Roskildensis ecclesiarum,

kaldtes de ny Skolarer, som fik deres „Behøvling“ og maatte traktere Kammeraterne. Se Chart. un. Par. II 494—497, 523—524. Bejanus forklares som bec jaune, Gulnæb, Fugleunge.

Magister Johannes Petri canonicus Aboensis og Magister Olavus Magni¹⁾.

Adskillige af disse Folk var i Paris gennem mange Aar. Liber procuratoris nationis Anglicane giver ganske vist ikke Tidspunktet for Skolarernes Ankomst og Bortrejse, men nævner kun deres Navne i Anledning af Examina, i Anledning af deres Lærervirksomhed og Tillidshverv; imidlertid kan vi alene paa den Vis skønne, at Pariseropholdet ofte har strakt sig over en lang Tid. Macharius nævnes første Gang 1356 og sidste Gang 1366²⁾; Jacobus Nicolai nævnes første Gang 1370, sidste Gang 1379; Johannes Nicolai de Dacia første Gang 1346, sidste Gang 1357; og for at tage nogle Exempler blandt svenske Skolarer forekommer Andreas Freovati første Gang 1339 og sidste Gang 1348; Jacobus Petri Rød første Gang 1419, sidste Gang 1428; Olavus Magni første Gang 1427, sidste Gang 1438³⁾. Men inden for den Aarrække, der afgrænses af de to nævnte Tal, kan der være et kortere eller længere Spand af Tid, under hvilket Skolaren slet ikke findes i liber procuratoris nationis Anglicane, hvad enten det skyldes et Tilfælde, eller det er saaledes, at Skolaren, som imidlertid er bleven Magister i det filosofiske Facultet, er stærkt optagen af Studier i

¹⁾ Chart. un. Par. II 157. — Chart. II 300; jfr. Regesta 2013. — Auct. I 68. — Auct. I 128. — Chart. III 149; jfr. Acta pontificum Danica Nr. 631. — Chart. III 156. — Auct. II 483.

²⁾ Saaledes liber procuratoris nationis Anglicane, men endnu i Sommeren 1367 er Macharius i Paris (Chart. un. Par. III 163); næste Aar døde han hjemme. (Roskilde Dødebog under 5. Oktober: „Anno 1368 obiit magister Macharius archidiaconus Roskildensis modicum antea de studio Parysiensi reversus. Hans Testamente er dateret 5. Oktober 1368).

³⁾ Til Gengæld er der Skolarer, som kun omtales en eneste Gang eller kun et Par Gange i to, tre paa hinanden følgende Aar.

et af de højere Faculteter, saa at han ikke kan røgte Lærergerning blandt Artisterne, eller han muligen har begivet sig til et andet Universitet for en Stund, eller han er rejst hjem, for siden at vende tilbage til Paris.

Efter middelalderlig Skik var Studierne i det filosofiske Facultet kun som en Forberedelse til Studiet af Theologi, kanonisk Ret, Romerret og Medicin; den, der var bleven Magister i det filosofiske Facultet og virkede der som Lærer, var ofte med det samme Student i et af de højere Faculteter.

Som theologiske studerende nævnes Magister Simon Odstani fra Linköping Stift og Magister Jacobus Nicolai fra Roskilde Stift¹⁾; Olavus Magni, der i 1428 var bleven Magister i det filosofiske Facultet, er i Tredivernes Slutning i Færd med de theologiske Examinier. Saavel Jacobus Nicolai som Olavus Magni har boet i det berømte Collegium Sorbonne, der stod aabent for theologiske studerende fra alle Lande. I Listen over Sorbonnes Eforer, Alumner og Gæster „Catalogus provisorum, sociorum et hospitum Sorbonæ“ finder man ikke blot Olavus Magni, men ogsaa to andre Finlændere Johannes Flicke og Johannes Magni samt den danske Skolar Jacobus Benedicti, som i sin Tid var „lator rotuli,“ en Art Tillidsmand eller Inspector collegii²⁾.

¹⁾ Dipl. Suec. VI 103. — Acta pontificum Danica Nr. 630.

²⁾ Franklin: La Sorbonne 45, 224, 228.

I „Catalogus provisorum, sociorum et hospitum Sorbonæ“ søger vi efter Jacobus Nicolai de Dacia, som i den engelske Nations Prokuratorbog kalder sig „socius de Sorbona“ (Auct. I 360). En Jacobus Nicolai er ikke i Listen, men paa den Plads, hvor vi kunde vente at finde ham, nemlig under Ægidius de Bellameras Eforat (1361—1378), nævnes en Jacobus Barsdorp, der muligvis er vor Mand.

Intet nordisk Navn er optegnet i Sorbonnes Dødebog (Molinier: Les obituaires de la province de Sens I 737 ff).

I det medicinske Facultets Akter, som kun er bevarede fra 1395, forekommer i Aarene 1418—1422 Johannes Boetii de Dacia; han er magister regens i Facultetet fra 1419 til 1422, men forud for hans Pariserophold ligger en Studietid ved Universitetet i Köln, hvor han blev immatrikuleret i 1401 som „Johannes Boetii de Sclendia in regno Dacie, Roskildensis diocesis“; dengang var hans Fag artes¹⁾.

I det kirkeretslige Facultets Akter, der tager deres Begyndelse med Aar 1415, er et Par nordiske Navne, nemlig „de Awensbergh, canonicus Rosbildensis [!] et Ripensis ecclesiarum“ (1416), „Benedictus Laurentii, presbiter Lincopensis diocesis Suessie provincie“ (1428) og „Magnus Haquini Scalensis [!] diocesis de Suessia“ (1440)²⁾. Fra Tiden forud for 1415 er vor Viden om de studerende i dette Facultet noget tilfældig. Magister Macharius siger i sin Henvendelse til Paven, da han søger om Afkortelse i Studietiden, at han er „studens in facultate decretorum“ og Åbokanniken Johannes de Dulmen indskrives 1382 i Prag som „magister artium et baccalarius in decretis Parisiensis“; Roskilde Ærkedegn Petrus Alexandri er i 1312 dr. decretorum og Lærer i det kirkeretslige Facultet³⁾. Endnu flere Folk heroppefra nævnes i det 14. Aarhundredes første Halvdel som graduerede „in decretis“⁴⁾, det

¹⁾ Keussen: Die Matrikel der Universität Köln I 86. — Chart. un. Par. IV 336, 359, 374, 376, 384, 390, 400.

²⁾ Fournier: La faculté de décret de l'université de Paris I 161, 322, II 55.

³⁾ Acta pontificum Danica Nr. 631. — Monumenta historica universitatis Pragensis II 11. — Ny kirkehist. Saml. III 792. —, Roskilde Dødebog under 24. Juli: „Anno domini 1313 obiit magister P. Foot hujus ecclesie archydiaconus et magister in decretis“ (SRD. III 270).

⁴⁾ Exempelvis: „Magister Jacobus in decretis, monachus in Sora“ Historisk Tidsskrift. 8. R. V.

er sandsynligt, men ikke helt sikkert, at de har taget Graden i Paris.

Studiet af Romerret var ikke tilladt i Paris, men Orléans havde en berømt Retsskole, hvorfor Orléans var at betragte som Pariseruniversitetets juridiske Facultet. Der var livlig Færdsel mellem de to Byer, som ikke laa saa fjernt fra hinanden, og det er troligt, at en Del nordiske Pariser-skolarer har været i Orléans paa et kort Besøg eller i længere Tid for alvorligt at studere corpus juris¹⁾. Der var hos Middelalderens Studenter en Vandrelyst, som ogsaa i nogen Maade kan spores hos de nordiske Pariser-skolarer. Nogle kom til Paris efter et kortere Studieophold i Løwen, det gælder Johannes Magni fra Finland og to Mænd fra Roskilde Stift Johannes Tiderici og Laurentius Mathie; andre havde først studeret i Rostock som

(Sørøarbogen SRD. V 458); „Baccalarius in decretis Andreas Hallandensis, canonicus Lundensis“ (Acta pontif. Dan. Nr. 316).

¹⁾ Auct. chart. un. Par. I 218—219 om Magister Nicolaus Johannis' hastige Besøg i Orléans.

Vi kender over 200 nordiske Pariser-skolarer fra Perioden 1200—1450, og fra samme Tid en halv Snes Nordboere, som har været i Orléans; det er ikke de samme Folk, hvilket dog ikke kan undre os; thi Kilderne er fattige, og navnlig er vor Kundskab om Studenterne i Orléans ussel. Nordboerne tilhørte den tyske Nation, hvis Prokuratorbøger først begynder med Aaret 1444. Den tyske Forsker Knod vil offentliggøre dette Materiale; jfr. iøvrigt: J. Doinel: Liste des étudiants scandinaves à l'université d'Orléans. Bulletin de la société archéologique et historique de l'Orléanais VIII (1883) 63. — E. Wrangel: Danske og norske Studenter, der er indskrevne i „Natio Germanica“ ved Universitetet i Orléans. Personalhist. Tidsskr. 4. R. I. 124. — Fournier: La nation allemande à l'université d'Orléans au XIVe siècle. Nouvelle revue historique de droit français et étranger XII (1888) 386.

Følgende Nordboer var i Orléans: Johannes Sibrandi c. 1294 (Jens Grands Fængselshistorie). Magister Johannes af Upsala 1307 (Dipl. Suec. II 507). Bero de Tyllingum canonicus Upsalensis 1307 (ib.). Nicolaus canonicus Strengnensis 1307 (ib.).

Nordmanden Aluerus Teyst og Jacobus Ulfonis, der siden blev Sveriges Ærkebisp; Johannes Boetii de Dacia kom fra Universitetet i Kølñ, Laurentius Olavi de Thuna fremstillede sig for den engelske Nation i Paris som „baccalarius Pragensis“. Der var Folk, der drog fra Paris til Prag, som Johannes Gerechini og Andreas Gerechini, der vist rejste direkte over til Bøhmen, mens Åbokanniken Johannes de Dulmen og Henricus Magni de Suecia synes at have været i Hjemlandet i en Aarrække, inden de drog ud paa ny. Henricus Frees fra Abo Stift, der tog Magistergraden i Paris i 1452, lod sig immatrikulere i Kølñ i 1454 som studerende i det kirkeretslige Facultet. Et Par nordiske Magistre vandrede til Heidelberg.

Maaske har Skolarerne ikke altid haft bestemte Planer, naar de drog ud, eller Planerne blev kuldkastede. En Student skriver hjem fra Lübeck, hvorledes hans paa-tænkte Rejse til Leipzig er bleven til intet, fordi Pesten raser dør, og Studenterne vandrer bort, som en Bekendt har underrettet ham om: „Iste consulit mihi quod non irem ad illud studium sed ad Viennam in Östherrike vel ad Bononiam in Vaalandia vel versus Parisius in Francia. Sed ego spero quod ubi majorem audiverim concursum studencium ibi me transfero sine mora — — —“¹⁾.

Ingivaldus Magni 1307 (ib.). Johannes Duus canonicus Lundensis 1307 (ib.), jfr. Erslev: Testamenter 88. Alfinus canonicus Hamarensis 1307 (ib.). Johannes dictus Ulfstorp 1307 (ib.). Han omtales som Kannik i Roskilde SRD. VIII 546. Paal Baardsøn c. 1320 (Dipl. Norv. IV 141, VII 127). Han var dr. utriusque juris. Olavus canonicus Lundensis † i Orléans 1321 (Lunde Domkapitels Gavebøger ed. Weeke 25). Ericus Tobie de regno Swecie 1384. (Liber statutorum nationis Anglicane fol. 11. Fournier 430—431).

¹⁾ Cod. Ups. G 19 Bl. 226'—227: „Han raader mig til, at jeg ikke skal rejse til det Universitet, men til Wien i Østrig eller til

Vi vil ikke spørge: Hvad bragte Skolarerne hjem? Hvad betød disse Studierejser for Hjemlandet? Vi nøjes med at følge Ungdommen paa Vejen, og, selvom det ikke staar skrevet noget Steds, kender vi Studenternes Rejsemod; vi ved, hvorledes de har hilst Paris' Taarne fra det fjerne; vi ved noget om Lystighed og triste Timer, og vi kan følge dem paa Vandring ind gennem Tyskland, maaske til Heidelberg og Prag, indtil de en Dag staar ved Østersøen og jublende hilser det hjemlige, længe savnede Hav.

Bologna i Volland eller til Paris i Frankrig. Men hvor den største Strøm af Studenter gaar, derhen haaber jeg ufortøvet at drage — — —“.